

RĂVAȘUL

Editor și redactor resp.:
Petru P. Barițiu

Adresa: Jokal u. 6.
Pe 1 an (52 nri de câte 16 pag.) 6 cor.
Pe o jumăt. de an (26 de nri) 3 cor.

Intemeietorul foii:
Dr. E. Dăianu.

Scrisoare dela noi.

Georgiță, mândrul nostru, azi, cum e praznic mare,
Ne-am strins și-am prins condeiful să-ți facem o
scrisoare;

Să ni-te ție Sfântul pe plaiul tău departe
Și să desfaci în pace cernita noastră carte. —
De atâta amar de vreme de când plecași de acasă
S'a premenit o lume prin țara ta jeloasă;
Ne probezește soartea, căci alta ce să fie?
E lipsă neagră 'n roade pe 'ntreaga 'mpărăție.
O arșiță ferbinte s'a pus în zări stăpână
De moare frunza 'n mugur, în seceta păgână;
Pe tristele meleaguri întinse 'nspre coclaur
Ursuz se 'nalță 'n lanuri grăuntele de aur.
Trăim un veac de jale și ispășim păcate,
Căci prea ne frânge greul, ce 'n suflet ni-se sbate.

Ș'apoi mai știi, dorite, străvechea-ne rușine:
Cerșim și azi sub bolta măririlor străine;
Viforniță vrăjmașă pornit-a 'n lung de țară
Să ne pătrundă 'n case și graiul să ni-l ceară.
De atunci, dragă, lacrimi fierbinți ne udă snopii,
Ba resimțim amarul și în cuvântul popii.
Azi nu-l mai vezi în voe, de-l întâlnești în cale,
Chiar versul lui în cântec e greu și bate-a jale;
Să fii în sat, când face la vr'un creștin prohodul,
Că tremură și plânge în juru-i tot norodul.

La noi, pe la priveghii și 'n sările cu denii
 E numai tânguire, ca 'n vremuri de bejenii.
 Au dat de taina tristă și odorașii noștri:
 Țin sfaturi dureroase în tindă, pe piroștii;
 Ne istovim de dragul și mila lor sermanii,
 De n'avem ziuă bună cu lunile și anii.

Mai gemem o clipită, — să mântue cu-aratu,
 Că scriem jalbă mare deadreptul la 'mpăratu.
 Am ști și noi, ce-i leacul pe ranele 'ndurate
 Dar noi avem credință, ni frică de păcate;
 Noi frângem cu nădejde bucata de pe masă,
 Căci Dumnezeu nostru e drept și nu ne lasă.
 — Azi, mândre, nu mai este în sat ce-a fost odată
 Resleț, și numai dorul suspină 'n vr'o surată;
 S'a spart mai an și ruga, spre mila tuturoră,
 Căci numai joacă nimeni de supărare hora.

*

Acum rămâi cu pace, Cel Sfânt te ocrotească,
 Te sărutăm, dorite, din vatra părințească;
 Și că-i adevărată scrisoarea, ce se duce,
 O întărim cu toții aci cu câte-o cruce.
 — Ca scriitor de carte trimit și eu frăție
 Și multă sănătate. —

Diacul Păntilie.

Ion Roșioru.

Vorbe ale inimei de I. C. Lavater.

(Traducere de I. Torouțiu).

Ori și ce poate să peară, numai inima-ți iubindă și
 Dumnezeuul tău nu!

*

Binecuvântarea Domnului zace totdeauna pe faptele
 iubiților săi.

Idea latinităţii noastre.

Sub titlul »Două conferenţe«, de C. Şăban, a apărut la Craiova o broşură de 16 pagini. Aceste două conferenţe, numite şcolăreşti, şi menite unui cerc restrâns, sunt vrednice să fie cunoscute de mai mulţi. Una tratează despre 10 Maiu, alta, despre viaţa noastră literară. Amândouă au fost spuse la şezătoarea elevilor şcoalei sup. de comerciu din capitala Olteniei. — Ceasta din urmă are caracterul unui foileton de ziar, purtând toate notele timpului, sau a zilelor chiar, în care s'a produs. Cea dintâiu, are orizontul larg al privirii peste 40 ani de domnie a regelui Carol, şi al privirii, şi mai largi, peste 18 veacuri ale neamului românesc. Nota aceasta din urmă, atât de rară, chiar şi în anul iubilar, ne place, fiindcă răspunde adevărului şi necesităţilor noastre de rassă. De aceea o relevăm. O singură scădere, aproape generală altfel, tradează şi autorul, anume: se teme a se atinge de chestiunea religioasă, cu toate că ea este o mare notă a culturii. Reprivind asupra obârşiei neamului d-l Şăban recunoaşte ideile mari, regine, cari au stat la cârma vieţii noastre de neam, şi le constată. Nu constată însă, »fatalul destin« recunoscut de un istoriograf competent ca d-l D. Onciul, — care destin a făcut, să ne abatem dela linia menirei noastre prime — şi printr'o consecvenţă vrednică de cauzele bune, întrelasă de a releva şi revenirea, măcar în parte, la linia părăsită: *unirea ardelenilor cu Roma*. — Ori cum, d-l Şăban are vrednicia de a nu se feri de ideile mari, şi proclamă pe faţă idea latină, sau romană, şi idea creştină, adică *faşa şi viaţa poporului nostru*: Eată aceasta parte a conferenţii:

»Se ştie cum odată... de mult, a fost, în aceste locuri o ţară mândră şi bogată, care se numea ea însaşi »Dacia Felix«, şi cum, erau prinse, în frământare, elementele din care trebuia să se urzească poporul românesc. Şi lucrul însemnat este, că în această »Dacie fericită« se închegase o viaţă culturală, o viaţă de civilizaţie cu fond şi forme latine, care civilizaţie

trebuia să fie cimentul de unire între noul popor zămislit aici în Răsărit și între masa cea mare a popoarelor latine din Apusul Europei. Dar pe când viața se desfășura pașnică, prinsă în vârtejul unei munci harnice, pe când satele înfloreau, în mijlocul ogoarelor îmbelșugate, și pe când orașele se avântau învesmântate în hainele civilizațiunii, iată cu un vânt năprasnic se iscă în Răsăritul întunecat, și prinse să sufle vijelios peste trupul Daciei noastre, aducând cu fiecare suflare nesfârșite hoarde *de barbari*, cari s'au revărsat potopitor peste poporul ce tocmai prinsese și el firul unei vieți normale.

În această revărsare de barbari, flacăra civilizațiunii s'a stins, neamul s'a împărțit, și, din ce era odată în aceste locuri, n'a mai rămas decât o frântură de neam, o *insulă latină*. Și iată că cultura lătină, legătura prin care trebuia să fim alipiți Apusului, și în care trebuia să ne desvoltăm, — s'a stins, și deci alte vânturi trebuia să ne poarte până ce din nou aveam să legăm firul care se rupsesse.

La început suntem stăpâniți de cultura slavonă, care stăpânea toate formele vieții noastre de stat; dar firește, că spiritul nostru latin nu se putea avânta cu aripi slavone, ci încătușat în formele nepotrivite cu el ale culturii și limbii slavone, avea să se târască multă vreme, ducând o viață slabă, în ceace privește cultura, viguroasă însă în ceea ce privește războiul. În timpul acesta ideea stăpânitoare a vieții noastre era *ideea creștină, îmbinată cu dragostea de moșie*.

Pe lângă influența slavonă, se mai adaogă, încetul cu încetul, și elementul grecesc, care determină influența grecească, încă de prin secolul al XVI-lea, și astfel spiritul latin al vieții noastre este înmormântat tot mai mult, numele de *român* ne este desprețuit și toată viața noastră era umilită.

Iată însă, că o nouă epocă se deschide pentru viața noastră. Prin sec. al XVI-lea și al XVII-lea unii fii de boieri pribegeau la învățătură prin școlile din Polonia și aci învățau pe cărți latinești, căci aci în Polonia suflase vântul Renașterii.

Ei au trebuit, în mod firesc, să facă apropiere între numele de *Român și între cel de Roman*, între limba românească și între limba latinească, și atunci s'a născut în sufletul lor ideea, că noi cu toții nu putem fi decât latini. Și astfel, de odată se ridică, perdeaua greoaie de dispreț și de umilință care ne acoperea. Lucrul însă trebuia cercetat și lămurit: obârșia romană adică, trebuia dovedită. Și atunci răsar acei cronicari ai sec. al XVII-lea, — Grigore Ureche,

Miron Costin, Dimitrie Cantemir, cari toți ne învăță că noi »dela Râm ne tragem«.

Pentru ei, nu mai e nici o îndoială că suntem latini, ba că nici nu ne-am clintit vre-odată de pe pământul câștigat de legiunile lui Traian.

Limba românească, supt condeiuil cronicarilor, capătă o frumsețe și o mlădiere surprinzătoare care și azi ne farmecă, și astfel și limba noastră, care până aci fusese nesocotită greu, de aci înainte e prețuită și mândrită de condeiele cărturărești.

În sec. al XVIII-lea, pornește din Ardeal isvorul cugetărei ardeleni, care, prin cercetări zeloase, dau probe evidente și formează convingerea puternică, atât în noi cât și'n dușmanii nostri de latinitatea originii noastre. (Dar prin ce? Nu prin unire?)

De acum ideia care ne stăpânește este ideia romană, și rostul nostru se schimbă. De acum noi trebuie să fim reprezentanții *culturei apusene* în Orient. — Supt curentul nou, născut de ideia romană, se trezește conștiința națională, se trezește ideia de înrudire cu Francezii, în țara cărora se întrupau cele mai strălucitoare idei. Această idee de apropiere cu Francezii are de rezultat, o mare îndrăgire de cultura franceză, o activitate a trimerii tineretului în Apusul luminat, de unde aduc în țara noastră, aproape barbară, idei luminate, idei de civilizație și de cultură înaltă. Din trezirea conștiinței naționale, se produce revoluția dela 1821, din adăparea cu ideile Apusului, se produce revoluția din 1848, dela care pornește curentul de premenire a vieții noastre, după ideile luminate aduse din Franța.

Conștiința națională dară, îmbinată cu apropierea de cultura Apusului, ne dă Statul român care se înfiripează la 1859.

Iată dar ce însemnează 18 veacuri de viață românească la gurile Dunării. Însemnează un lung șir de frământări și de schimbări, prin care viața noastră a căutat să se *pue în legătură cu cultura Apusului*, a căutat să iese din negurile în care era adâncită și a căutat în sfârșit să se îndrumeze pe căile progresului, — însemnează dară 18 veacuri de străduință în *numele latinității noastre*, dela care pornește *mândria* noastră, avântul nostru, conștiința noastră națională și *tot progresul* nostru de cultură pe care l'am realizat.«

Valoarea specifică a culturai.

— De Episcopul Prohászka. —

Credeul analizat mai înainte stă ca o putere străveche în mijlocul lumeni culturale și nimic nu se poate măsura cu el; nu, pentrucă toată puterea și tot cuprinsul, ce se află în știință el le poate cuprinde; dar mai are și o altă chemare însămnată, pe care am marcat-o, spunând că trebuie să fim cu considerare specială la valorile culturai, pe cari opinia publică le prețuește și la acele puncte nouă de vedere, cari pentru actualitate stau în linia primă a gânditorilor. Acestea trebuie apreciate și respectate cu atât mai vârtos, că nu ne costă nici o greutate, iar împotrivirea față cu ele se prezintă, dimpotrivă, ca o încăpăținare fără rost. În jurul acestui punct se învîrt toate neînțelegerile și divergențele; să căutăm deci a-l clarifica!

Înainte de toate trebuie să fim în clar, că de fapt sunt anumite schimbări, anumite transformări în ce privește înțelegerea și gustul oamenilor și că pe rând generațiunile au alt simț față de direcțiunile vieții intelectuale. Sunt porniri idealiste, apoi iarăș realiste, și astfel privind lucrurile sub altă perspectivă le vede în altă lumină. Une ori există înclinare spre raționalism, care rupe până și cu credința, alte ori opinia publică ia poziție mai mult față cu concepțiunile naive, poporane, cari sunt și superstițioase, și une ori și înșelătoare. Și iarăș există une ori câte o direcțiune, care nu e, drept, în contra credinței, ci pretinde mai mult, în ce privește înțelegerea și nu se lasă mulcomită cu cuvântul puterii: »asta trebuie să o crezi, pentrucă biserica o spune«, ci vrea să cunoască mai profund chiar legăturile acestei spuse a bisericei, ca ajutată astfel va ajunge la punctul de vedere al credinței rezonabile, la »rationabile obsequium« al sft-ului Pavel, să slugească cu atât mai cu suflet și cu pătrundere lui D-zeu. Toate aceste diferite puncte de vedere nu sunt contraste între cultură și religiune, ci numai nouă terene de lucrare; este deci chemarea spiritului omenesc ca să așeze religiunea în ca-

drele noiei direcțiuni și să-i mulțamească astfel pretenziunile aceleia.

Transformările direcțiunilor și pornirilor spiritului public trebuie să le observăm mai ales în următoarele puncte, prin a căror apreciere să delăturăm, ori evităm, înstrăinările și neînțelegerile superflue.

1. Primul se referă la concepțiunea generală despre viață. Recunosc bucuros, că științele au lărgit orizonturile, ba în multe privințe au schimbat fața lumii. Cu cât mai mare și mai frumoasă e lumea acum, în ochii credinciosului modern, de cum a fost înaintea celui din evul mediu! Cum își închipue, și astăzi, omul de rând ceriul, pământul, ceea lume, și cum și-o închipue spiritul, care stă la înălțimea științei?! Astăzi e mare dispoziția de a pune în strânsă legătură pe D-zeu cu lumea și a-l considera ca sufletul aceleia. Inclinațiunea aceasta se reduce negreșit la înriurile panteismului, dar noi o putem reține în folosul adevărului, dacă preschimbăm, așa zicând în bani mărunți, grandioasa valută a doctrinei vechiei teologii despre crearea, îngrijirea și susținerea lumii prin D-zeu. Dumnezeu nostru nu este puterea cea izolată ce tronează în Olymp, ci este Dumnezeu activității eterne, care pătrunde toate, mai mult decât le pătrunde sufletul și dela care susținerea lumii purcede ca o acțiune veșnică, nemărginită, ale cărui gândiri se manifestă în arbori, tufe, cristale și tipuri de animale, care a depus în materie principiile alcătuitoare și le susține în lucrarea lor, care lucrează în lume și se distinge în proporțiuni și armonii.

Cu totul altfel ni-se prezintă lumea cunoscând mai de aproape decurgerea mecaniceii ei. Știm că desvoltarea lumii o diriguiesc legile fizice și că în astrul cel mai înalt, ca și în cel mai mic fir de pulvere, se validitează, în lumea materială, legea persistenței materiei. În lumea spirituală voința liberă are puterea creatoare, care firește influințează și lumea materiei, doar și noi fiește care putem dispune asupra materiei și o putem înriuri în mișcările ei.

În fața acestei icoane a lumii astfel cunoscute, nu mai suntem dispuși a împiedeca cursul natural al mecanismului ei

prin intervenţiunea imediată a lui Dumnezeu, spre ce omul din vechime, când nu ştia aşa clar, ce se întâmplă în lume, era foarte dispus. Acest simţ se va vădi limpede în religiozitatea omului modern, dar nu constituie nici o primejdie în sine, ci el îndeamnă numai mintea la lucrare mai intensivă şi mai profundă.

Priceperea mai adâncă scoate libertatea voinţei şi providenţa d-zeiască din cadrele necesităţii, iar durerea, perirea şi hecatombele catastrofelor le aşază în cadrele credinţei ce o avem despre Dumnezeu ca despre un părinte.

Mă provoc şi aici la punctele de vedere mai înalte, la cari trebuie să ne ridicăm pentru a ne scăpa de aparenţele seducătoare ale impresiunilor. Ca să amintesc iarăş un lucru: durerea e un bun necesar în economia lumii; ce binecuvântare este moartea; ea este condiţia nelipsită a progresului şi dezvoltării în ordinea prezentă a lucrurilor. În fiecare an mor 30 milioane oameni; în fiecare zi mor 82 mii şi bine este aşa? Oare va suferi naufragi credinţa noastră dacă din aceste 82 mii vor muri deodată 4—5—10 mii de oameni, în Iamaica sau Valparaizo, sau vor muri 2—3 sute de oameni în Courières. De sgduit ne vom sgdui, dar perspectiva aceasta mare ne ajută, ca şi prin catastrofe să ne mântuim aceste mari idei ale noastre. Nu e oare cu mult mai minunat lucru, că lumea să desvoaltă şi să umple de frumşeţă d-zeiască în contra tuturor ciclonilor, catastrofelor, cutrămurilor şi erupţiunilor?

2. A doua caracteristică a simţirii moderne este, că ea pune mare preţ pe natură, pe lumea frumoasă a lui D-zeu, pe aceasta colonie nemăsurată de viaţă şi putere. Lumea de azi cere, ca să ne dezvoltăm toate facultăţile şi să exploatăm natura; ea voeşte ca natura să ne fie nouă isvor de împuţerire şi înveselire, ea este considerată ca taina spornicii şi îmbogăţirii noastre de multe feliuri. Cine ar voi să pună zăgaz acestor porniri de idei şi simţiri? Doar din natură luăm noi elementele nenumărate ale individualităţii noastre şi fără de aceste noi înşine am primejdui formarea norocoasă a sufletului nostru. Pentru noi este doară, lumea aceasta frumoasă, care agită facultăţile noastre. Dar nu e destul atât, la na-

tură numai, noi nu ne putem opri. Dacă ne punem în vorbă cu natura curând amuţim; dacă ne scaldăm în isvoarele ei ne răcim, dacă privim în faţa ei nu vedem decât o faţă voalată; trebuie să străbatem mai adânc, pentruca dincolo de natură să ajungem la suflet. Noi trebuie să ne câştigăm raporturi personale cu spiritul de viaţă dătător al naturii, noi avem lipsă de o iubire dulce care izvoreşte din inima lui D-zeu, care străbate la noi peste câmpiile de Maiu, ca şi peste cimiterele din Novembre.

Trebue să umplem lumea cu D-zeu, şi afară de aceia în lume cu D-zeu însuşi trebuie să ne'ntâlnim. D-zeu trebuie să ese din codrul străvechiu şi întâmpinându-ne să reverse asupra noastră cultura iubirii sale dulci. Aceasta simţire adâncă şi nemijlocită, aceasta iubire şi simţire religioasă ne trebuie nouă. Noi iubim natura, ca şi capodopera lui D-zeu. Dară totuş înţelegem şi pe acela care să retrage în peştera de sub stâncă, sau în singurătatea pustiului, dacă e capabil de așa ceva, pentruca să prefacă cu iubirea sa pustiul în un paradis. Aceasta e o forţă care-ş crează şi în pustietate un rai. Cine e în stare facă-o; iară, cine nu e în stare, bucurese de flori şi de razele soarelui şi nu creadă că e mai sărac.

3. A treia notă a culturii moderne este, că inclină spre a bagateliza actele esterne ale religiunii şi pretinde mai mult pătrundere lăuntrică; ea cere adâncire personală şi experienţă subiectivă; relevează caracterul spiritual al religiunii şi luptă cu energie împotriva formalismului.

Aceasta direcţiune trebuie să o salutăm cu bucurie, dacă poate stabili o armonie între cele două lumi, cea interioară şi cea esteroară, şi dacă nu dispreţueşte espresiunea sinceră a celei interioare, a simţirii adevărate. Pentrucă, desigur, trebuie să ajutorăm viaţa religioasă, ca să ajungă la resimţire mai subiectivă, trebuie să o facem omenească într'un înţeles nobil. Doar în religiozitatea poporului este grozav de mare puterea negrijei şi a obicinuinţei, care nici nu observă, nici nu bănuieşte macar izvoarele vieţii dumnezezeşti, cari pulsează în lăuntrul nostru. De aci provin acei mulţi profeţi, chemaţi şi nechemaţi, cari vor să ne înfăţoşeze pe Christos în frumseţa

sa cuceritoare. Trebuie să recunoaștem, că aceste străduințe provoacă la muncă teologia, care pornește din resimțirea chestiunilor și problemelor, îndoielilor și lipselor de toate zilele, și care nu numai repețește vechile adevăruri, ci le și deschide calea la inimă.

Fie religiunea cât mai omenească și cât mai intim simțită, doar în Christos, Dumnezeu s'a făcut om. Rău e numai dacă, elementul dumnezeesc îl sufocăm prin cel omenesc, dacă, în raționalism, preponderanța rațiunii atrofiază religiunea, sau dacă de dragul naturei, de dragul mecanicii și tehnicii ci, neglijăm cea ce e dumnezeesc. Numai cât și elementul omenesc poate fi uneori neglijat în paguba vieții sufletești. Se poate negliga lămurirea estetică a simțirii religioase temându-ne în tot locul de naturalism. Acestea sunt atâtea extreme. Natura nobilă însă, și firea nobilă omenească, poate fi introdusă complet în viața dumnezească. Simțirea religioasă se poate îmbogăți în mod deosebit prin multe elemente, ce le scoatem din natură, iar iubirea naturei devine și mai profundă prin iubirea lui Dumnezeu; doar și iubirea soțului, soției, și a părinților, devine mai călduroasă prin simțământul religios.

Se înțelegem și să aprețim bine împreunarea corectă a acestor două elemente. Știința, bunăsimțirea, arta, spiritul și religiunea contopite, fac omul întreg. Basilica San-Paulo din Roma, aceasta biserică de marmură strălucită, de bună seamă nu să împotrivește cu spiritul S. Pavel; sonetele de Vittoria Colona sunt inspirate de o dublă iubire, cea pământească și cea cerească. Religiunea deasemenea este cerească și pământească, omenească și d-zeiască, și desigur mai mult interioară, decât esterioră. De acea este bine dacă cerem resimțirea lucrului »Das erleben« și nu ne îndestulim numai cu exteriorul și cu elementul istoric. Nu voim să simțim după alții, nu vrem să fim cum zice neamțul »Nach-empfinder« ci înșine vrem ca să gustăm și să resimțim creștinismul. Dorim ca creștinismul nostru să nu fie numai un sistem, o doctrină și un complex de date, ci să fie în sufletul nostru un izvor, care isbucnește cu putere străveche, care iară și iară inspiră religiozitatea ce

răsare din rădăcina resimțirii lăuntrice. Fără de aceasta religiunea să reducă la pură formalitate sau formalism gol. Simțirile mari și ideile puternice, și de alt fel, ne umplu sufletul nostru ca niște realități simțite și pătrunse de noi înșine pentru că ele isvorăsc din adâncurile individualității noastre, adâncuri în cari iarăși numai darul lui D-zeu poate străbate; iar soarta acestor simțiri și idei este, că de obicei, ajungând în mijlocul maselor, scad și slăbesc. Prin urmare isvorul de căldură și lumină al energiei religioase este tocmai adâncul acelei lumi lăuntrice pe care D-zeu o umple cu darul său.

Nu trebuie însă să esagerăm direcțiunea aceasta întratâta, ca elementul subiectiv să absoarbă temeliile elementului obiectiv. Religiositatea trebuie încopciată cu datele și formele istorice; prin acestea trăbue desvoltată și aceasta desvoltare nu va fi nici decum defavorabilă, nici adâncimei, nici plinirei, nici spiritualisării ei.

4) S'a schimbat raportul religiunii față cu cultura, mai departe, și în faptul, că mai înainte toată lucrărea omenească, pe toate terenele vieții, pornea deadreptul pe temeliile religiunii și să-ndrepta după acelea. Scolasticismul a îndeplinit o operă culturală uriașă totuș viața religioasă a preocupat omul întreg și deplin; știința, arta, viața socială nu numai că nu să deosebea de religiune, ci nici nu se părea, că ar avea vreuna și scopurile sale proprii; totul să contopea în teologie. Aceasta a fost epoca sublimii hegemonii și a escluzivei stăpânirii a credinții. Față cu aceasta epocă activitatea culturală de acum și-a eluptat independența, desigur și pentru aceea, că curentul cultural astăzi e foarte larg și urmărește scopuri pur pământești fără a căuta să le aducă în raport cu religiunea; raportul acesta este lăsat cu totul conștienții individuale a fiește căruia.

Recunoaștem bucuros, că activitatea omenească și problemele culturii de astăzi sunt foarte multilaterale și că noi nu avem numai o viață religioasă, ci și o viață politică, științifică, artistică și socială. Vedem că cultura e acel râu puternic, cu alvie lărgită, ce se se numește: viață modernă și care vrea să cucerească întreg pământul și să-l supună stăpânirii omului. În mijlocul acestei vieți culturale foarte desvoltate să

cuvine să accentuăm cu deosebire două principii: 1) ca activitatea culturală și instituțiunile sociale să nu tăgăduiască creștinismul în directivele lor. Aceasta ca și considerație negativă 2) Cea ce trebuie să accentuăm ca necesar, e că viața modernă în cursul său larg și măreț, și-n lărgirea alvii sale, să nu-și peardă din adâncime, adecă să nu se lățească în paguba profunzimei sale. Profunzimea pretutindenea o garantează religiunea, ea face din lucrările, ce să ramifică în mii de părți, ale vieții, o mare operă armonică. Religiunea este cea mai profundă viață, ea dă direcția și arată scopul din urmă. Lărgirea și adâncirea vieții trebuie să se întregească împreună.

Punctul de vedere al științelor naturale moderne și progresele realizate pe terenul tehnic, apoi curajul, cu care oamenii să apucă de transformarea lumii, foarte ușor inspiră, ideea, ca să ne creem aici pe pământ o lume mai bună, mai frumoasă și să eșim din pasivitatea suferințelor noastre. Bine să creem numai, n'avem nimic împotrivă, să dezvoltăm ideile lui D-zeu; cu aceasta nu sufocăm religiozitatea, doar și ea să clădește pe temeiul aceleiaș naturi lucrătoare și cuceritoare doar și ea a eșit din aceleș adâncimi ale sufletului, din care s'a desfășurat matematica și tehnica. Dar e sigur, că în aceasta lume strălucitoare și ametiitoare, și în mijlocul acestei hărnicii triumfătoare, avem lipsă de instrucție religioasă cu totul alta decât până acum și că dela familie și dela preoțime să așteaptă o lucrare cu mult mai mare pentru a provedea sufletul omului modern cu idei și sentimente corăspunzătoare. Aici apar pretensiunile cele nouă, cari adeseori nu să mai simt satisfăcute prin naivele concepțiuni vechi, ci pretind temeiuri nouă, corăspunzătoare psihologii lor.

În acest chip viața religioasă întră în alta și alte raporturi cu cultura ce o împresoară; aceste împrejurări însă de sigur nu-i sunt spre pagubă, ci sub înrîurirea lor este silită a deveni mai adâncă, mai largă, și mai lăuntrică, în punctul acesta lumea sufletească a omului nici odată nu este desăvârșită ci primește alte și alte forme nouă, dupăcum are să se potrivească cu factori noi. Împotrivirea doare și provoacă

luptă, dar între contraste să desvoaltă armonia mai plăcută a vieții sufletești; iar dulceața acesteia răsplătește de bună seamă toată amărăciunea sbuciumului și a hărțueli.

Serisori și răvașe.

Din Sătmar.

Borlești, 21 August 1907.

Ziua de 11 August a fost pentru Sătmăreni o zi de sărbare românească. Atunci și-a ținut despărțământul Sătmar-Ugocia, adunarea generală în Mocira. Har Domnului și până aci au fost cercetate adunările noastre culturale, dar în aceasta privință adunarea din Mocira așa cred, că le-a întrecut pe toate. Deja la 7 oare dimineța întâlneau țărani în drum, îmbrăcați în haine albe ca zăpada și domni în calese, cari toți se îndreptau către Mocira. Comitetul despărțământului venia dinspre Baia-mare și a fost primit în capul satului cu mare însuflețire. Un țăran a ținut vorbirea de bună primire. Mocira e situată în o vale romantică în preajma Băii-mari, are pământ roditor și popor cu stare bună. Noroc pentru aceasta comună, că are un proprietar, ca d-l Gavril Barbul, care se îngrijește în toată privința de creșterea acestui popor. La 8 oare s'a început liturgia, era ticsită de popor biserica cea frumoasă, zidită de piatră. A celebrat protopopul G. Șuta, directorul despărțământului cu asistența d-lor: Cherecheș, Șerban, Al. Pop și Câmpian. Sub decursul liturgiei a cântat corul teologilor. A predicat d-l Câmpian, preot în Groși, orator bun, preot inteligent. La sfârșitul liturgiei s'a ridicat paos pentru membrii răposați ai despărțământului.

La 10 oare s'a început adunarea despărțământului pe lângă o participare așa de mare atât a inteligenței, cât și a poporului de rând, încât abia a fost în stare cîntirul bise-

ricei a cuprinde mulţimea de popor. Cu exemplu bun au premers doamnele şi d-şoarele. Se observă influinţa binefăcătoare a internatului Pavelian din Beiuş, căci numai ici-colo mai auzi câte o vorbă străină între dame. A deschis adunarea directorul G. Şuta cu un discurs, care se alătură (v. p. 357.) Adunarea a fost salutată atât din partea »Reuniunii învăţătorilor din dieceza Orăzii«, prin d-l protopop Alexa Pop, cât şi din partea »Reuniunii învăţătorilor« din diec. Gherlei prin d-l C. Lucaciu, paroch în Craiu-Darolţiu. A urmat apoi raportul secretarului Dr. Vasilie Lucaciu, care neîntrerupt a fost aclamat. Sub decursul adunării s'au împărţit cărţi între popor. Cu plăcere înregistrez faptul vrednicului protopop din Turţ, al d-lui Ioan Pop, care a dăruit 100 cor. pentru augmentarea bibliotecilor populare şi a on. direcţiuni »Sătmăreana« din Seini, care în tot anul, şi ăst timp asemenea a dăruit 50 cor. pentru biblioteca din Seini şi 30 cor. pentru biblioteca din Aciu. Preoţimea din Ugocea în frunte cu d-l protopop Antoniu Covaciu n'a lipsit nici de astă dată dela adunare, ba am avut oaspeţi şi din Maramureş. Am primit asigurarea d-lui Eugen Brandin Maramureş, că au de gând a înfiinţa şi acolo un despărţământ al »Asociaţiunei«. Să le ajute D-zeu. Am să notific, că şi d-l protopretore al Băii-mari, Kovács, încă s'a purtat destul de cinstit. La banchet au participat peste 210 persoane. Banchetul s'a servit sub aleul frumos din parcul d-lui Barbul, am să amintesc pe st. doamna Barbu nasc. Maria Lucaciu, care cu mare afabilitate s'a îngrijit, că am căpătat mâncări gustuoase şi cu preţ redus, încât cu toţii am rămas mulţămiţi. Ți-se umple inima de bucurie, când vezi interesul viu ce-l poartă preoţii diecezei de Gherla, din părţile Sătmarului faţă cu Asociaţiunea, iar indiferentismul preoţilor din dieceza Orăzii te supără. Diplomaţia acestora nu o pricep. Cum am dori să ținem o adunare şi în jurul Sătmarului şi nici de astă dată n'am primit invitare din acele părţi.

George Şuta
protopop şi director.

Socialismul și creștinismul.

— Discurs rostit la adunarea despărțământului Sătmar-Ugocia ținută în Mocira la 11 August 1907. —

Vă salut fraților! sub cortul verde, în mijlocul poporului acestuia românesc, care cu atât drag ne-a primit. Onorată Adunare! În vremuri de mult trecute, a zis odată un învățat cu numele Archimedes: Dați-mi un punct fix în univers și vă ridic pământul. Multe sute și mii de ani s'au străcurat de atunci în nemărginita vecinicie, până când în vremurile mai noi s'a aflat un popor al ideilor, care a zis, că cu trei cuvinte va scoate din țigini bătrânul nostru pământ. »Egalitate, frățietate și libertate« sunt acelea trei cuvinte pline de vraciu, cari au să schimbe fața pământului. Și într'adevăr pământul se zgudue sub picioarele popoarelor. O parte a omenimii ne mai putând purta greul vieții își părăsește patria și emigrează într'o lume nouă, altă parte neindestulită cu orânduielele economice și sociale e în clocotire continuă.

Totul se repetă în lume. Dumnezeu strigă din cer, zice Schiller: »Oameni luați-o, fie a voastră, vi-o dau ca zestre pe vecie, numai să o împărțiți frățeste«, dar oamenii nu ascultară de D-zeu, ci cei mai tari în grabă împărțiră între sine pământul, nelăsând celor mai slabi nimic. Din aceasta nedreptate s'a născut altă nedreptate. Căci în vremile străvechi pământul forma singura avere, pământul domina și a cui era pământul, acelaia era păserea ce zboară în văzduh, peștele ce înoată în apă, spicul ce crește în holdă, iarba ce răsare în livadă, lemnul din pădure, sălbăticia ce se ascunde în pădure.

Istoria lumii nu e alta decât o luptă continuă, ce o poartă desmoșteniții împotriva bogaților stăpânitori; deci toate atacurile desmoșteniților erau îndreptate împotriva moșierilor de pământ, atât în Sparta, Atena, Corint, cât și în Roma cea veche, până în zilele noastre. Boerii aduceau legile, ei și le duceau în deplinire, încât toată mașinaria statului astfel era alcătuită, încât numai pe ei și interesele lor le ocrotia: furtul de poame, furtul de lemne, pescuitul, vânatul, ce azi sunt privite ca transgresiuni și se pedepsesc cu închisoare de o zi, două, pe acele vremuri se pedepsiau cu moarte.

În acele vremi vitrege cei desmoșteniți, ca să nu piară de foame, parte se așezară pe la orașe, ca meseriași și ne-

gustori, partea cea mai mare însă remaseră pe la sate, ca muncitori de pământ ai boerilor. Din aceste raporturi s'au născut cele trei brezle: a ecônomilor, meseriașilor și a negustorilor, cari reprezentau albinele lucrătoare și formau temelia fiecărui stat. Economul produce materie brută, meseriașul o prelucră, negustorul o transportă mai departe. La început toate brezlele lucrau pentru acoperirea trebuințelor locale. Dar când căile ferate aduseră mai aproape pe om de om, țară de țară și când mașinile de abur se puseră în folosința industriei, acești doi factori au produs mari schimbări în lume. Pentru negustori se deschid piețe noi, cumpără ieftin, vînd scump, iar meseriașii cu ajutorul mașinilor produc înzecit mai mult ca mai înainte, încât e în stare a acoperi cu ușurință nu numai lipsurile locale, ci și piețele cele mai îndepărtate. Urmarea acestor schimbări a fost, că atât industriașii, cât și negustorii îngrămădesc averi peste averi. Pământul care până aci forma singurul avut, își pierde prerogativa de mai înainte și în locul moșierilor pășește la mijloc clasa îmbogățită a industriașilor și a comercianților. Dar a produs mari schimbări și în referențele meseriașilor. Meseria evului trecut constă din manufacturi. Maestrul lucra împreună cu ucenicul său, acesta muncea din greu, ca cu vremea să devină și el maestru. Sculele unui maestru costau puține parale. Acum industria e legată de mașină și mașina desparte pe ucenic de maestru și ia pâinea din gura și a unuia, și a altuia, căci nu face deosebire între ucenic învățat și neînvățat, căci roțile mașinei a le pune în mișcare sunt în stare și femeile și copiii. Tărăba nu poate concura nici când cu mașina. Și deodată maestrul, cât și ucenicul devin săraci, căci în ce măsură crește averea fabricanților în aceea măsură să micșorează simbria muncitorilor. Și aceste stări încep a produce numai proletari și milionari, și sapă o prăpastie tot mai mare între bogat și sărac.

On. A.! Viața economică e o evoluție economică, și aceasta e împreună totdeauna cu mari sgudui — dar și furtuna de vară e urmată de trăznete și fulgere, totuși e mai dorită, decât seceta îndelungată. Un curent al unei concepții nouă începe a resbate masele. Viața popoarelor devine un câmp de bătălie pe întreaga linie, unde o idee să combată cu alta, dar biruința unei idei mari, pretinde și jertfe mari. Ideea lui Christos, că suntem egali înaintea lui D-zeu, a pretins moartea Lui, ideea că suntem egali înaintea legii a colorat cu mult-mult sânge cartă Europei, deci n'a putut mai mult dăinui în egalitatea ce despărția pe om de om. Industriașii și co-

mercanţii deveniţi bogaţi îşi pretind soarta lor din drepturi, din cari erau până aci eschişi şi meseriaşii mici, deveniţi săraci luptă într'o tabără şi pretind drepturi omeneşti în numele: egalităţii, frăţietăţii şi libertăţii. Minunate trei cuvinte, cari pentru unii sunt steag de înfrăţire, iar pentru alţii sabie de foc; de au așa de mare vraci, că mătură regalitatea şi nobilimea din Franca, iar societatea o restoarnă din fundament. Revoluţia să sugrumă în sângele său, căci are acela obicei, că îşi înghite fii săi proprii, ca zăul Romanilor — Saturnus. Drepturile omeneşti ies biruitoare din aceasta scaldă de sânge, dar n'a produs pentru proletari nici o îmbunătăţire. Ce-i bună omului egalitatea şi ce-i ajunge şi cea mai mare libertate, dacă n'are cu ce trăi, şi n'are o palmă de loc, unde să-şi plece capul!

Şi cu aceasta am ajuns la socialismul de azi, care împarte masele poporului în două tabere protivnice, a capitaliştilor şi a proletarilor. Pricina mizeriei lor o văd în maşine, cari le iau pânea din gură şi în capital, care îi face sclavi, deci îşi îndreaptă toată furia întru distrugerea maşinelor.

În aceasta luptă conduce doctrina enciclopediştilor. Rousseau învaţă că nime să nu fie atât de bogat ca să dispreţuiască pe altul, şi nimenea atât de sărac, ca să fie nevoit a să vinde. Socialismul în formaţiunea de azi şi-a luat începutul din jurul fabricelor şi atelierelor mari. El află mare nedreptate în aceea, că din pricina sarăciei sale e silit să-şi vândă munca sa, şi să sporească prin ea averea şi capitalul bogatului, şi că capitalistul averea sa, şi capitalul său are să-l mulţamească acelei energie şi forţă, ce o cheltuieşte muncitorul în munca bogatului şi pânăce bogatul şi capitalistul nu-l face părtaş pe muncitor din dobânda sa, il nedreptăţeşte, il păgubeşte pe muncitor. Soţialistul pretinde, că fiind asemenea altor oameni, să aibă şi el un codru de pită şi o bucată de carne ca şi altul. Socialişti lucră dară purtând pe buze cuvintele lui Christos, dar lucră *impotriva* împărăţiei lui Christos. Christos încă a văzut nedreptatea ce i-se face săracului şi pentru mângăerea acestuia a spus pilda despre bogatul şi Lazar cel sărac. Unul să îmbuiba în toate, celuia nu-i ajungea nici din sfărmăturile de pită. Moare bogatul şi e aruncat în iad, moare săracul şi ajunge în rai. Săracul s'a mângăiat cu nădejdea vieţii viitoare, că acolo va fi alt om, şi D-zeu în urmă îi dă drept lui. Ei, dar socialistul strigă, ce mă mângăiaţi cu viaţa viitoare, când îmi pier femea şi copii de foame, deci jos cu voi, cari mă nedreptăţiţi aici pe pământ.

On. A! În lume nu sunt decât două legi, legea pumnului, celui mai tare, după care speciile mai puternice înghiţesc pe cele mai slabe, — şi legea lui D-zeu, după care fiinţele superioare să scobor la cele inferioare şi mai slabe şi le ridică la sine cu gingăşie şi blândeată. Lumea sau va primi legea lui Christos sau legea pumnului? Una din două? În acest punct cad de acord cu toţii că trebuie ajutat muncitorul şi săracul. Dar, cum? E greu de determinat linia demarcatoare, până unde să estinde dreptul unuia şi de unde să începe datorinţa altuia. Roma veche a voit a rezolva chestia proletariatului prin *panem et circenses*, însă ajutorul dat de stat e de na ură politică, te ajută, că apoi să-ţi vândă şi cenuşa din va'tră. Cei doi fraţi Grachi îndată ce deveniră tribuni au dărăburit pământurile Romei şi fieşte care cetăţean căpăta câteva lanţuri de pământ. Slăvitul popor deci avu pâne, i-a mai trebuit şi unt, caş şi vin din Ciprus, atunci s'a împărţit între ei vistieria împăratului Asalus. Poporul s'a săturat şi ospetat şi în semn de mulţămintă a lăsat că pe Cajus să-l toace în cap, iar pe Tiberius să-l arunce în apa Tibrului, crezând că peştele e mai gustuos, dacă e hrănit cu carne de om.

On. A! Când vorbesc despre mizeria muncitorilor nu pot trece cu vederea peste *chestia ţăranilor*. Un ziar maghiar chiar acum scrie »că ţărănimea dela sate trăeşte în colibe sărăcăţioase, bătute de vreme, lipsite de soare, n'are altă hrană decât mălai şi rachiu«. Dacă »Pesti Hirlop« le zice acestea în general, ţăranul român a fost plug de aur de veacuri dearindul atât pentru cei bogăţi, cât şi pentru nişte venetici zdrenţoşi. Imi sângeră inima de soartea lui, totuşi îl tem de braţele socialismului. Ţăranul nostru duce lipsă de pământ, de aceea emigrează în America spre a căştiga bani, ca să cumpere pământ. Precum socialistului duşmanul cel mai mare e capitalismul, așa socialistului agrar latifundiile, moşiile mari, — în acest punct coincidază, să întâlnesc unul cu altul. În Baia-mare în anul acesta încă a făcut mari tulburări ale ţăranilor cu a soţialiştilor dar ţăranul rom. n'are comun cu ei nici în clin şi nici în mânecă. »Tatăl nostru« e altul; »credeul« nostru încă e altul, deosebit de al socialistului. Noi zicem, că Tatăl nostru — D-zeu e în cer, al socialistului e pe pământ; din credeul socialistilor e şters conceptul patriei, a religiunei şi a familiei. Social democraţii în Genf la 1867 a şters numele lui D-zeu, a şters dreptul de proprietate şi a enunţat, că cine a îngrădit primadată un loc cu gard şi a zis că e al lui a fost — tâlhar. Ţăranul român n'are nimica comun cu socialistii din Franca, cari spurcă altarele, nici cu

cei din Italia, cari aprind bisericile. Țăranul român când să va arunca în brațele socialismului a isprăvit cu ale noastre sfinte și naționale aspirații. Va sosi și pentru el dreptatea, căci dreptatea e deja în drum.

On. A! E de reformat societatea din temelie, diferențele ce le ridică societatea trebuie egalizate, căci pentru ce să prețuiască un om mai mult decât altul? Trebuie realizat principiul, dreptul fiește cărui om, dreptul unirii omului zidit după chipul lui D-zeu. Trebuie egalizată munca cu capitalul. Din dreptul unitar al omului nu să poate șterge, de acolo nu să poate deslipi, proprietatea. Precum e proprietatea omului soția, copii, familia chiar așa e proprietatea omului aceea, ce a câștigat cu sudoarea feței sale. Casa, moșioara lui e simbria muncii sale, numai într'o altă formă, iar capitalul e o energie a muncii înmagazinată. Duhul vremii pretinde luminarea poporului, punctul fix al învățatului Archimedes, pentru acest scop s'a înființat și despărțământului Sătmar al »Asociațiunii«; dela luminare depinde viața noastră națională și etnică. Programul adunării o aveți la mână; eu mai adaug la ea un punct: periodul de trei ani al biroului espirând azi, veți avea al constitul azi întreg. Vă mulțămesc pentru încrederea, ce a-ți dovedit cu alegerea mea de director, care nu sunt capace mai încolo a o primi, și declar de deschisă adunarea desp. Sătmar-Ugocia.

George Șuta.

Asociațiunea la Dezmir.

Raportul general al comitetului.

Onorată adunare de cerc!

Comitetul despărțământului Cluj al »Asociațiunii« are cinstea de a Vă face următoarea:

Dare de samă (Raport).

Avizați la cele mai modeste mijloace cu toate greutățile întimpinate despărțământul a căutat să mențină direcțiunea

fixată în planul de lucrare adoptat prin adunările de cerc anterioare.

1. Acţiunea culturală a tinerimii.

Pentru advertizarea tinerimii la menirea culturală ce o aşteaptă în mijlocul poporului, noi prin organizarea agenturii centrale în Cluj, care a cetit în comuna Boj şi în alte părţi conferenţe populare şi prin insistenţa pe lângă conducerea mesei studenţilor academici am căutat a îndrepta tinerimea şi la o lucrare mai intensivă literară. Din partea tinerilor s'au prezentat în urma acesteia 16 lucrări cuprinse în consemnarea alăturată, cari s'au înaintat la comitetul central pentru censurare şi folosire în scopurile Asociaţiunii.

Comitetul a mai stăruit şi pentru ca să se cetească o serie de conferenţe ştiinţifice şi literari pentru ridicarea nivelului intelectual al studenţimii noastre, ele însă de data asta în urma unor împrejurări independente de noi au trebuit să fie amânate. Na simţim însă îndatoraţi a mulţami la acest loc tuturor acelora, cari de aproape şi de departe au binevoit a ne oferi concursul lor şi sperăm că viitorul va putea rezolvi cu succes problema de a orienta tinerimea din şcoli străine asupra literaturii şi ştiinţei moderne române.

2. Biblioteca despărţământului.

Din biblioteca editată prin noi a apărut numerii 5—10 şi sunt sub presă numerii 11 şi 12, iar sub numărul 13 şi 14 am reprodus rapoartele noastre generale pentru ca să se vadă rezultatele lucrării noastre în 2 ani şi jumătate. Conţinutul numerilor de sus este următorul:

5. Cultivaţi pomi! de Vasile Ranta Buticescu.
6. Cum trebuie să lucrăm pământul? de Aurel Poruţiu.
7. George Bariţiu de E. Zeflean.
8. Călimdarul dela Cluj pe anul comun 1907.
9. Faceţi Tovărăşii (Mustre de statute).
10. Povestea noastră. La America. Dela Ţară. Ultima lecţie.
11. Bucătăria poporală.

12. Biografia scriitorului Anderco.

13—14 va fi »ce s'a făcut în 2¹/₂ ani«.

Constătăm, că dintre broşurile noastre cumpărători a găsit numai »Călimdarul dela Cluj« foarte bine apreţiat în toate părţile, iar celelalte au rămas să fie distribuite gratuit.

3. *Agenturi, biblioteci populare şi ziare.*

Comitetul a stăruit pentru constituirea agenturilor în legătură cu bibliotecile populare stabile compuse mai ales din ediţiile Asociaţiunii şi din cele proprii, cari an ajuns acum la numărul de douăzeci şi cinci şi anume în următoarele comune: Feleac, Gilău, Mărişel, Coruş, Cluj-Mănăştur, Cluj (Pata-utcza), Cluj casa Petran, Cluj Centru, Ticu, Suciag, Cojocna, Feneş, Aghireş, Dezmir, Cara, Cerind, Borşa, Pata, Boj, Aiton, Jucul-inferior, Jucul-superior, Jucul-nobil şi Miliţie Cluj.

Pentru de a stimula şi mai mult gustul de cetire în popor şi de a asigura o supraveghere oare care, comitetul a pus la dispoziţia d-lui protopop al Clujului Dr. Elie Dăianu, d-lui protopop din Cojocna Ioan Haţieganu şi d-lui Teodor Ciortea câte 30 exemplare din biblioteca noastră pentru a constitui biblioteci parohiale. Mai daparte notăm, că în urma hotăririlor anterioare s'au abonat din mijloacele despărţământului şi s'au distribuit gratuit 10 es. »Gazeta Transilvaniei«; 20 »Răvaşuri« şi 10 »Ţara noastră«.

4. *Tablouri antialcoolice.*

Din tablourile antialcoolice puse la dispoziţia despărţământului prin d-l Dr. Elie Dăianu s'au afişat câte 3 în următoarele localităţi: în Viena Coridorul casarmei »Stift« unde stă regimentul nostru de casă, în Feleac, Mărişel, Gilău, Dezmir, Feneşul-săsesc şi Cojocna.

5. *Farmacii portative.*

Pentru a uşura încâtva stările igienice insuportabile, în care se află poporul nostru din aceste părţi s'au distribuit până acuma farmacii portative în următoarele localităţi: Feleac, Gilău, Mărişel, Ticu, Suciag, Dezmir şi Jucul-de-jos.

6. *Expozițiuni.*

Pentru conservarea portului și animarea harnicelor femei din popor se aranjează după expozițiile bine reușite dela Feleac și Gilău o expoziție de lucruri de mână femeiești în Deznir. Se vor împărți și de astă dată premii în suma de 25 coroane și se va pune la vedere colecțiunea de mustre editată de reuniunea română de agricultură din Sibiu.

7. *Tovărășii.*

Direcțiunea noastră a căutat a populariza cât mai mult ideia tovarășiiilor de credit și economice. În acest scop a scos și broșura numărul 9: »Faceți tovarășii« și s'a pus la dispoziția tuturor pentru a le da toate înviațiunile de lipsă pentru organizare. Putem constata, că în urma acțiunii dezvoltate în acest sens în cercul nostru de influință s'a câștigat institutul de credit »Economul« pentru ideia tovarășiiilor, s'au creat reuniuni de credit în Feneș, Gilău și Sălciva-de-jos, iar una economică în Gherla.

8. *Unelte agricole.*

Mica noastră colecție de unelte agricole moderne o am așezat în Feleac la țărani Ioan Balea și Simeon Nicoară pentru a da îndemn locuitorilor acestei comune să-și cumpere unelte de agricultură folosite azi.

9. *Table comemorative și medalii.*

Ca să ținem viu simțul de recunoștință în deobște pentru luminătorii poporului născuți în aceste părți, după tabla fixată la casa natală a fericitului fondator Ioan Petranu s'au mai comandat și se vor pune la dispoziție domnilor parochi locali pentru aplicare de table comemorative pentru George Barițiu, Ladislau Vasile br. Popp, Dr. Simeon Romonțai și Ioan Oltean.

Mai departe raportăm, că la elevii harnici de școală și la expozanți s'au distribuit și se vor distribui cunoscutele medalii dela Cluj acurate în cursul anului de față din mijloacele despărțământului.

10. *Cărți de școală și șezători.*

La stăruința despărțământului nostru și conform propozițiilor făcute de noi banca »Economul« a distribuit 122 cărți de școală la școalele gr.-or. române din comunele Mărișel, Călățele, Feneșel, Butene, Someșfalău, Tinciu, Cojocna, stându-ne în ajutor în aceasta privință d-l catechet Ilie Hociota, iar restul sumei s'a pus la dispoziția protopopiatului gr.-cat. din Cluj.

Mai departe comitetul nostru pentru a reduce numărul analfabeților, care se urcă până la 90% în aceste părți, a primit și premiat cu 25 cor. valoroasele abcedare pentru copii și adulți lucrute după principiile pedagogice cele mai moderne de d-l profesor Anton Domide și a pus premiu de 1 cor. pentru fiecare țaran analfabet, pe care învățătorii din Cluj, Feleac și Feneș ii vor instrui, folosindu-se mai ales de șezători.

11. *Prelegeri pentru popor.*

După prelegerile populare ținute în Gilău prin D-nii:

a) Dr. Elie Dăianu: O comemorare istorică, apoi explicația tablourilor morale contra alcoolismului donate agenturii Gilău;

b) Aurel Poruțiu din Dezmir: »Cum trebuie să lucrăm pământul, ca să tragem după putință cel mai mare folos, scoțând din el odată cu bucatele și nutreț pentru vite«;

c) Leotin Pușcariu: »Despre foloasele asigurărilor pentru popor«;

d) Medicinistul Silviu Brânzeu: »Primul ajutor«;

e) Eliseu Gabor: »Despre stupărit«;

f) Dr. Amos Frâncu: Discurs comemorativ în amintirea marelui filantrop Ioan Petran;

În lipsă de conferențieri și în lipsă de mijloace, considerând cheltuielile transportului, alte conferențe nu s'au mai putut ține, decât acelea cari sunt pregătite pentru adunarea din Dezmir. Aceste conferențe vor duce după părerea noastră numai atunci deplin la scop, când vom avea un aparat propriu de proiecțiune, de aceea va fi a se ruga repețit comitetul

central să pună un Skiopticon la dispoziția despărțământului sau să împrumute suma necesară în acest scop despărțământului.

12. *Ajutorul dela comitetul central și dela alți binefăcători.*

La acest loc ne simțim datori a mulțămii comitetului nostru central, că dând ascultare și glasului rugător al adunării noastre din Gilău, a destinat casa Petran pentru adăpostirea gratuită la tineri univerzitari din Cluj, punându-o în acest scop la dispoziția administrației mesei studenților academici, care a îngrijit de instalațiile necesare și a așezat acolo 14 tineri universitari.

Tot asemenea mulțămim comitetului nostru central, că din numărul 4. »Primul ajutor« al bibliotecii despărțământului a comandat o sută de exemplare.

În urmă ne exprimăm grațitudinea față de institutul »Economul«, care și în anul trecut ne-a pus la dispoziție un ajutor de 300 coroane.

După toate acestea vă prezentăm

13. *Incheierea socotelilor noastre, budgetul și lista membrilor și*

14. *Următoarele propuneri:*

a) Adunarea de cerc să aproabe lucrarea, să primească darea de samă a comitetului, încheierea socotelilor și budgetul anual;

b) să roage comitetul central și adunarea generală a »Asociațiunei«, ca să primească cererile și propunerile comitetului nostru cuprinse în lucrarea: »Ce să facem?« și să acoarde o subvenție regulată acestui despărțământ pentru scopurile sale;

c) să roage comitetul central pentru un aparat de proiecțiune (Skiopticon) gratuit sau chiar și pe lângă un împrumut, care să se plătească în rate mici anuale;

d) să propună comitetului central, ca să acoarde conform §. 40 din statute 20% pentru despărțământ;

e) să distribue premiile puse pentru lucruri de mână și cărțile aduse pentru acest scop;

f) să mulţamească tuturora, cari au făcut daruri despărţământului nostru şi au conlucrat pentru expoziţie.

Dat din şedinţa comitetului despărţământului Cluj al »Asociaţiunei pentru literatura română şi cultura poporului român«, ținută la 11 August n. 1907.

Dr. Frâncu
director.

N. Căciulă
notar.

Raportul comisiunei în adunarea generală.

— Raportul comisiunei alese din şedinţa despărţământului Cluj, al »Asociaţiunei«, ținută în comuna Desmir la 18 August n. 1907, asupra raportului comitetului despărţământului. —

Comisiunea își alege de preş. pe protopopul Cojocnei Ioan Haţegan şi de notar pe Mihail Hodârnau, parochul dela Pată. Comisiunea întrunită luând raportul la reviziune şi esaminare din punct în punct își dă următorul raport:

La pct. 1. din raport »acţiunea culturală a tinerimii« își exprimă mulţămîta agenturei centrale din Cluj pentru conferenţele populare ținute şi până acum în diverse locuri, sperând că şi în viitor își va alege atari locuri, unde s'ar poffi unele emendări în vițiile incuibate în popor; şi pentru sprijinirea mesei studenţilor academici din Cluj se exprimă mulţămîta comitetului central.

La pct. 2. din Raport »Biblioteca despărţământului« se primeşte şi e de dorit, ca şi de aici încolo să se editeze broşuri folositoare poporului şi mai ales Călindarul, ca fiecare sătean să-l poată avea la mână.

La pct. 3. »agenturi, biblioteci populare şi ziare« — comisiunea recomandă a se primi cu mulţămîta acest punct şi exprimă dorinţa, ca pe viitor să se gratifice ziarele ce comitetul le va afla de consult bibliotecilor parochiale.

La pct. 4. »Tablouri antialcoolice«, comisiunea își exprimă mulţămîta protopopului Dr. Dăianu pentru donarea mai multor esemplare din tabelele amintite şi-i roagă, ca şi pe viitor după putinţa şi bună chibzuire să mai doneze unor şcoli.

La pct. 5. »Farmacii portative« se primește.

La pct. 6. »Esposițiuni«. Comisiunea propune, ca pretutindeni, unde se vor ținea adunările despărțământului să se facă și esposiții de manufacturi, țeșături țărănești de tot soiul și un birou oare care ales, estimându-le cele mai bine lucrate și mai alese să le premieze și cu învoirea respectivilor esponenți să se poatr și vinde.

La pct. 7. »Tovărășii« se primește și se recomandă tovrășia pentru asigurarea vitelor contra pagubelor.

Punctele 8—13 se primesc.

Pct. 14. Aproabă lucrarea comitetului despărțământului și după ce a revăzut Rațiunile pe 1907 le-a aflat în regulă cu un stat activ de 80 cor. 84 fil. cari se află depuși la »Economul« în libelul nr. 1255. și propune a se da absolutorul cerut comitetului întreg pe anul 1907 și totodată propune a se *esprimă mulțămită acestui comitet pentru activitatea arătată cu atâta zel în folosul despărțământului.*

Mai departe comisiunea recomandă a se primi propunerile comitetului înșirate în Raportul său sub nr. 14. literile b) c) d) e) f).

Totodată propune primirea proiectului de budget pe an. 1908 amăsurat propunerii.

Desmir, la 18 Aug. n. 1907.

Ioan Hățegan m. p.
protopop, prezid.

Petru Checicheș m. p.

Mihail Hodárnău m. p.

La Desmir.

— Fapte și acte. —

Adunarea generală din estan a Despărțământului »Cluj« al Asociațiunei s'a ținut la 18 Aug. n. 1907, în Desmir, cu aceasta s'a încheiat gestiunea de 3 ani a unui comitet, în frunte cu Dr. Amos Frâncu, distinsul avocat, care de când a

luat în mână cauza culturală a *Asociaţiunei* în desp. Clujului i-a deschis o cale nouă, bine determinată, şi din scăderea la care ajunsese acest despărţământ, l'a ridicat la nivoul celor mai active, mai conştiente şi mai bine orientate despărţăminte ale »Asociaţiunei«.

Nu voim să facem aici aprecierea activităţii de 3 ani a acestui comitet; ea s'a desfăşurat doară în public, şi ori cine are ochi, şi nu este orbit de patimi negre, poate să vadă, să o ştie şi să judece. Trei adunări frumoase, trei espoziţii de lucruri ţerăneşti, împreunate cu premii, 25 biblioteci înfiinţate şi material pentru altele ce se pot înfiinţa, 7 farmacii portative aşezate în 7 comune, 21 tablouri antialcoolice aşezate în 7 locuri cu prelegeri corespunzătoare, 5 table comemorative, întru pomenirea celor cinci bărbaţi istorici ai Românilor din comitatul Clujului, medalii religioase cu inscripţii româneşti, în zeci de mii esemplare, vre-o 12 prelegeri populare, mai multe şezători literare, pe sate, sute de cărţi didactice împărţite gratuit, şi în fine o *bibliotecă proprie* a despărţământului, din care s'au tipărit 14 numeri, în peste 20,000 coale de tipar, şi în peste 20 mii de esemplare! Eată, în fuga condeiului, c'am ce a lucrat acest comitet, care a primit în 9 Oct. 1904 suma de 84 cor. dela antecesori, şi a cheltuit până în 11 Aug. n. 1907, peste 2070 cor., sumă pe care însuşi şi-a câştigat-o cu munca şi vrednicia sa.

Dar activitatea aceasta culturală nu se poate evalua în cifre fiind ea de ordin moral. Adevărata ei măsură o apropie numai valoarea culturală a adunărilor ce a ţinut în 3 locuri istorice. La *Feleac*, unde biserica cea veche, din vremea craului Matia, ne aminteşte despre o episcopie românească, iar mănăstirea cu călugări, scriitori de cărţi şi

zugravi de biserici și icoane, ne păstrează pomenirea unei epoci de activitate culturală românească, ce se revărsa de pe dealul Feleacului în toate părțile, și în spre valea Someșului, și în spre a Arieșului vale, ca și spre Câmpia deluroasă, unde prin bisericile vechi de lemn așa de des se găsesc urmele zugravului Nistor din Feleac, urme rămase pe prapori din pânză de cânepă, pe frontarele și iconostasele sfințitelor locașuri ori pe icoanele de lemn, la care se închină cu atâta evlavie strămoșii nostri cucernici.

La *Gilău*, unde ruinele legendarului Gelu, — luate azi cu nesocotință pe buze pângărite de patimi, — amintesc de jalea unui mileniu întreg, — asemenea s'a urmat deșteptarea simțului istoric și a simțului de recunoștință față de bunii fondatori de așezăminte, cum a fost și Ioan Petran. Din toate faptele și cuvintele acestor adunări cinstite, pacinice, și roditoare, se înalță ca un imn de laudă pentru trecut și ca o rugă de închinare cinstită către purtătorii aceluia trecut: *Ne aducem aminte strămoși!*

A treia adunare, nu s'a ținut unde era proiectată, la Feneșul-săsesc; împrejurări locale și vremelnice au făcut că invitarea dintâiu nu s'a mai susținut pe urmă, și astfel a fost primită invitarea *Desmirului*. Și aci însă »Asociațiunea« a ajuns pe pământ istoric, pe care însă cei lipsiți de bun simț, nu-l putem nici înțelege, nici respecta. Noi însă îi vom face aici închinăciunea inimii noastre. În acest sătuleț din vale, care primăvara e plin de miresmele florilor de acăt, și răsună, ca o stupină, și de zumzet de albine și de cânt de ciocârlie, s'a născut Vlădica Ioan Leményi, martirul împrejurărilor cari i-au dat cărgea de arhieru ca o cruce grea de purtat, și care a murit în esilul Vienei, ca și Clain în al Romei. Osămintele lui chinuite bi-

serica recunoscătoare le-a adus, mai anii trecuți, acasă, și le-a așezat în Blaj, în cripta archiereilor noștri, alături înaintașii și urmașii săi, cari într'un chip sau altul toți am fost mucenicii chemării lor apostolice.

Dar însuși *numele* acestui sat este un document istoric, și păstrează ca într'o matriculă larg deschisă pomenirea fundatorului său: *Desmir*, un nume vechiu românesc, din epoca slavo-romană, cum sunt Tugomir, Dragomir, și altele. Acest *Desmir* avuse 5 fii: — spune un *isvor ungiuresc* — Micola, Kemény (Costantin) Gyerő (Gligor) Kabós și Radó, tot atâția capi și întemeietori a unor distinse familii nobile, a căror nume s'a petrificat în satul *Desmir*, *Gyerő-monostor*, cuibul familiei baró Kemény, și altele. Fiul cel dintâiu alui *Desmir*: *Micola* a întemeiat o familie distinsă, ce a locuit și s'a stins în Someșfalău, dând Transilvaniei și un vice-voivod din membrii săi. În biserica romcat. din Someșfalău se văd mormintele lor până la cel din urmă, la al cărui căpătăiu emblema familiară, o căprioară, s'a întors cu capul la vale. La 1521 frații *Stefan și Ladislau Mijcola de Zamosfalva* au dăruit bisericei și mănăstirei Dominicanilor din Cluj, — o pescărie, — locul de pești din »Nagyvölgy« delă *Desmir* — și o parte de pământ, și o jumătate de pădure, al căror venit se socotia la 1000 floreni. Tatăl lor, Francisc *Micola*, întemeiasse mai înainte capela Dominicanilor, care azi nu mai există*).

Pe acest sol istoric s'a adunat lumea la adunarea generală din *Desmir*, fără să știe, și fără să simtă duhul locului.

*

*) Vezi: Kaprinai: S. I. Hungaria Diplomatica temporibus Mathiae de Hunyad. Lib. I, p. 31.

Adunarea.

La 3 oare d. a. — într'un timp frumos urmat după o ploaie dorită — ne aflăm în curtea parochială a părintelui paroch și protopop on. Aurel Poruțiu din Desmir. Era o lume de sărbătoare; albime țerănească, multă, și albăstrime domnească mai puțină. Preoțimea binișor reprezentată, trei protopopi, cel din Cluj și cel din Cojocna, Aurel Pop din Juc, Petru Suci din Boș, P. Checicheș din Apahida, Mihail Hodârănu din Pata, Eug. P. Pecurariu din Cluj, etc. Invățători puțini, doar unul, afară de cel din localitate. Părintele par. și protop. on. T. Ceortea din Cojocna, vicepreșed. comitetului deschide adunarea cu o vorbire potrivită. Urmează raportul comitetului, care se cetește prin secretarul N. Căciulă, deși este tipărit în broșura ultimă a Bibliotecii despărțământului: »*Ce s'a făcut în 2½ ani?*« (ca răspuns la broșura primă: *Ce să facem?* planul de lucrare a comitetului, întocmit de Dr. Frâncu.)

Se aleg comisiunile obicinuite, la propunerea d-lui Leon-tin Pușcariu, tot unanim! Și comisiunile se retrag să lucre; cea pentru înscrierea membrilor, mișună încolo încoace, în mână cu o listă. Din ea se vede cine nu și-a achitat taxele pe anul din urmă, și unii și le achită. Sunt însă cari nu le-au plătit de 2 și de *trei ani* — și nici acum nu le plătesc. După regulamentul »Asociațiunei« aceștia au încetat a fi membri »Asociațiunei« Totuși tocmai unul de aceștia ia cuvânt să ție o prelegere — poporului. Nefiind însă în cadrul statutelor și în spiritul »Asociațiunei« nici de pomenit nu e vrednică.

După intermezzo cu crișmele s'a reluat firul serios al adunării culturale. Comisiunea estinsă pentru cercetarea activității comitetului raportează prin on. paroch din Pata: Mihail Hodârănu. Propune mulțămintă comitetului și face și alte multe propuneri la loc. Toate se primesc unanim. Raportul comisiunei se vede întreg mai înainte.

Debatere asupra acestui raport nu s'a făcut. S'ar fi putut analiza, apreția, — critica — dacă ar fi fost pentru ce n'a făcut nime. D-l Vasile Ranta Buticescu a cerut ce e drept cuvânt, la acest punct, dar nu s'a atins de raport, ci pornind

dintr'un articol de ziar — pe care singur l'a cvalificat drept cleвете, a cerut nişte lămuriri şi a prezentat o propunere. Un membru din comitet Dr. E. Dăianu a şi luat cuvântul dar a declarat că la o chestiune pusă la cale prin cleвете de ziar nu află de lipsă a reflecta într'o adunare culturală menită să lumineze poporul adunat aci cu dor de învăţătură. Cu atât mai puţin, că chestiunea priveşte procedura comitetului central deia Sibiu, şi nu găseşte potrivit ca o atare adunare de despărţământ a se ocupa cu actele săvârşite de comitetul central. a spus însă, fiind vorbă de Petran — cine a fost Ioan Petran, cum s'a ridicat el, băiat de ţerani săraci, prin învăţătură, şi cum şi-a lăsat toată averea de peste 150,000 pe sama acestei *Asociaţiuni* care lucră pentru cultura poporului român. A profitat deci poporul şi din acest incident provocat — ear propunerea făcută s'a remis, până îi va veni rândul după ordinea zilei.

Au urmat apoi celelalte comisiuni, cari asemenea şi-au prezentat raportul lor. Delegaţi ai despărţământului, la propunerea d-lui Dr. Victor Poruţiu, au fost aleşi dnii Vas. Ranta şi Dr. St. Morariu. S'a ales apoi o comisiune, compusă din cei trei protopopi: Ioan Haţegan, Tului Roşescu şi Dr. E. Dăianu, pentruca să candideze pentru alegerea comitetului pe alţi 3 ani statutari. Comisiunea s'a retras la chibzuială, ear lumea a cercetat espozitia, despre care mai târziu.

Redeschizându-se şedinţa, şi neprezentându-se comisiunea de candidare, s'a pertractat şi primit propunerea făcută de d-l V. Ranta Buticescu.

Comisiunea de candidare, a raportat prin d-l Dr. E. Dăianu, care şi-a introdus propunerea printr'un esposeu mai lung. A arătat că comisiunea s'a călăuzit de principii, şi a socotit ca după comitetul de până acum, compus tot din domni dela oraş, cu îndeletniciri literare, să vină un comitet întărit cu fruntaşi dela sate, cari înţeleg şi pricep nevoile satelor, lipsele economice, şi vor şti mai bine cum să le plinească. A caracterizat activitatea comitetului de până acum, ca unul care a cunoscut de aproape; a arătat care ar fi să-i fie completarea acestei activităţi pe viitor, între marginile acelu program

bogat, pe care l'a statorit vrednicul director al despărţământului, Dr. Frâncu, nu numai pentru un despărţământ, ci am putea zice pentru întreagă »Asociaţiunea.«

După espunerile acestea în care s'a precizat chemarea Asociaţiunei de a înfrăţi la muncă culturală pe toţi Românii capabili, fără nici o deosebire, referentul prezintă lista de candidare, care a fost primită prin aclamaţiuni şi care se prezintă astfel:

Preşedinte: Teodor Ceortea, par. prot. on. gr.-or. în Cojocna.

Secretar: Eugen Pop Pecurariu, capelan gr.-cat. Cluj.

Cassar: Anton Mandeal, secret. la »Transilvania« Cluj.

Controlor: Leontin Puşcariu, comptabil la »Economul« Cluj.

Membri în comitet: Ioan Hăţegan protop. Cojocna, Vas. Ranta Buticescu, jude reg. în p., Dr. Victor Poruţiu, Aurel Pop, paroch Juc. Cu aclamarea referadei acesteia partea strict oficioasă s'a isprăvit.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Expoziţia şi prelegerea.

Ca şi celelalte adunări, dela Feleac şi Gilău, şi aceasta din Desmir a fost încadrată frumos cu manifestaţiuni de ale poporului. Un cor de plugari, toţi în haine de căluşeri, au cântat sub conducerea harnicului învăţător din localitate, Corpădean, mai multe cântece naţionale, Iutre cari şi una din compoziţiile mai nouă ale d-lui Vidu (»Păc, păc, păc.«) După cântări coriştii căluşeri au dansat jocurile noastre naţionale: *căluşerul* şi *bătuta*, între aplausele tuturor.

Pe când toate acestea se petreceau sub cerul liber, în curtea dintre şcoală şi vechea bisericuţă de lemn, pe atuuici şcoala însaşi, clădire nouă corespunzătoare legilor, era prefăcută într'un mândru pavilion de expoziţie. Intrând în ea şi-se părea că te-ai afla în camera de zestre a unei zine din poveşti.

Mândreţe peste mândreţe de ţesături, cusături şi covoare acopăr părăţii şi umplu mijlocul salei. Nu ştii la ce să te uiţi. Toate sunt lucruri de mână a fetelor şi nevestelor din Desmir,

și cea ce-ți cade mai rău, e că din toate aceste frumseți scrise cu acul, nimic nu poți câștiga, de amintire, că nimic nu e de vândut, ci numai de admirat, și cel mult de premiat. S'a și esmis un juriu de dame, D-na Ciortea, (Brașov) D-na Moga din Apahida, D-na Pop din Juc, și D-șoara Moga, având de secretar pe clericul Iustin Poruțiu, pentruca să împartă premiile, cea ce s'a primit cu bucurie de mândrele țerance, ce și-au espus lucrările mânilor sale mai mult a fală, decât pentru răsplată cu bani. S'au împărțit câteva zeci de coroane și fiește căreia câte o medalie, cu chipul Maicei Preacurate, și cu inscripția rugătoare: »Păzește limba, legea și moșia noastră!«

*

După ce soarele se plecaseră, și umbrele se lăsară pe valea care îmbrățosează la sinul seu Desmirul, noi cari am rămas credincioși până în urmă, am fost invitați cu drag la masa bogată din tignita casa parochială. Aci D-na preuteasă Poruțiu n. Nestor, cu amabilitatea sa innăscută, ne-a așezat și îmbiat pe toți la mesele încărcate cu tot felul de bunătăți. A fost o masă familiară plăcută, fără toaste oficioase, dar cu atât mai multă bunătate și veselie sinceră.

Nu am gustat înse mult odihna plăcută lângă vinul și mai plăcut, pentrucă d-l profes. Aur. Ciortea din Brașov, istetuț meșter al schiopticonului ne invita la prelegerea ce pregătia.

Ne-am așezat pe întunec în curtea parochială, așteptând, ca la un teatru, cu mare curiositate. Mai ales țaranii adunați în număr nu-și mai puteau stăpâni răbdarea văzând mașina, văzând cum se aprinde o flacără de gaz, și cum se aruncă o pală de lumină puternică pe păretele alb al casei parochiale.

Mirarea aceasta plăcută creștea din ce în ce cum urmau chipurile, la cari tinerul iurist Nemeș din Cojogna, dedea esplicările de lipsă. —

Astfel șezând comod pe scaun, în aerul liber și recoros al serii am început călătoria — din capitala țerii, Budapesta Eată podul de lanț, castelul regesc din Buda, și Dunărea

albastră și lată. De asupra acestui chip apare figura venerabilă a Maiestății Sale Imperatului Rege. Poporul aclamează cu sfială întâiu apoi cu-îndrăzneală putere; Trăiască! Era tocmai ziua nașterii Maiestății Sale. —

Continuăm călătoria pe Dunăre eată strimtoarea dela Cazan, eată »Porțile de fier«, Turnu Severin, ruinele podului lui Traian... Aci ne oprim mai mult. Urmează podul Carol Ia, Cerna-vodă, cu urieșii Dorobanți străjuitori, apoi Constanța și, Marea; Fricoși de apă cum suntem, de teama boalei de Mare, ne întoarcem la — București, facem o preumblare prin oraș ajungem și la espoziție. Apoi ne întoarcem acasă prin Oltenia pe la curtea de Argeș, trecem pe valea Oltului, și a Lotrului și a Jiului, la Tis-mana.

Mănăstirea frumoasă, aerul de munte, plăcerea superioară ce ni-o face frumseța ținutului, pare că ne obosește. Mulțămim bunului profesor, care ne a purtat într'o lume așa de dulce, și ne luăm cu toți noapte bună, spre a ne căuta de ale noastre.

Am plecat cu cele mai plăcute impresii din Desmir.

Astfel de prelegeri, ce înalță sufletul mai înțeleg și eu. —

Crestături.

— **Alegerea dela Beiuș**, care a încordat, atențiunea tuturor de câte-va săptămâni, s'a sfârșit cu biruința Românilor.

Părintele *Dr. Vas. Lucaciu*, candidatul Românilor a întrunit peste 1700 voturi, și a avut față cu jidanul Kossuthist Kardos Klein Árpád, din Budapesta peste 800 voturi majoritate. Rezultatul acesta — fără considerare la amănunte — este cel mai important dintre toate luptele activiste. Invingerea raportată de *Dr. Lucaciu*, nu înseamnă numai introducerea în parlament a unui bărbat, care dela început trebuia să fie acolo, dacă era vorbă de a face activitate parlamentară,

ci înseamnă totodată redeșteptarea Românilor dintr'un colț de țeară, și recucerirea unui cerc, care și mai înainte mai tot de Români a fost reprezentat. Acest fapt e important prin sine însuși, cu atât mai important devine socotind că l'a realizat *Dr. V. Lucaciu*. Nouș deputat a căzut desigur foarte greu în cumpănă, când și cu votul seu s'a hotărât la Sibiiu intrarea în activitate, și e de mirat, că abia acum i-s'a oferit un cerc cu sorți de isbândă, și abia acum i-se deschide intrarea în parlament, unde dacă ar fi fost dela început, credem că altfel s'ar fi petrecut acolo multe din cele ce s'au petrecut, și unele poate nu s'ar fi întâmplat de loc.

Ori ce păreri ar avea și foile Ungurești despre Dr. Lucaciu, recunosc și ele, că este cineva, că reprezintă o personalitate, pe care și contrarul o contează cu respect.

»Bud. Napló« (de pildă) îi zice lui Lucaciu: »Apponyi al Românilor«, și se miră că presa coaliționistă îi strigă »tulai« că întră Lucaciu în parlament. »Fiecare amic serios al parlamentului unguresc — zice — numai bucura se poate dacă în legislațiune în loc de nulități întră oameni, care sunt cineva, și în loc de analfabeți întră cvalități.

»De ce ar fi mai mare primejdie dacă acest om întră în parlament, decât dacă rămâne afară. Pentru că e cuminte și puternic? Poftim și puneți în fața lui oameni cu minți și puternici. Cu un Ales. Vajda isprăvește un Somogyi Aladár. Cu Lucaciu poate va isprăvi un Andrassy, un Kossuth, un Apponyi, ca să nu mai pomenesc de alți cumiști și puternici.« — C'am așa scriu și alte foi ungurești, numai *Elöre* din Cluj, care are și colaboratori români, externi sau interni nu alterează — zice că e escelent agitator și comediant de primul rang.« Despre alegerea din Beiuș, se prevede, va mai fi încă vorbă. Deocamdată întrebăm acum: Ce lipsă a fost, ca »Tribuna« să facă atâtea atacuri mârșave, personale, și să decreteze atâtea trădători; încă nici nu se găsisse candidat român și ea aflase deja mai mulți trădători ai lui... Ce lipsă a fost a invoca procedura Croaților față cu episcopul Drohobetzky, și a ațita patimi tur-

bate, împotriva archiereilor bisericești noastre? Nu simte că-și descopere astfel pornirile nesăbuite, pe cari strânsă cu ușa, totdeauna le tăgăduiește?

— **Halul »Tribunei.«** Nu de mult »Tribuna« își afla plăcerea a-și bate joc de »halul luptei« pentru că foile ungurești din Pesta ar fi descoperit niște »apeluri« ale Luptei. Curat, ca și atunci, când tot foile ungurești iscodeau incendiar ai Ardealului și pregătitor de revoluții țerănești, în persoana domnilor Dr. Frâncu și Dr. Dăianu, sub comanda lui Dr. Vaida, — de au silit pe preținșii incendiar să desmintă *ad oculos* ticloasa ticluire a unor intriganți.

De atunci și până azi *Tribuna* — care a început rușinoasa campanie, la aparență în favorul lui Dr. Vajda, pe care puțin înainte îl numia un »țâfnos« — de fapt însă în folosul intriganților săi — este ca însași într'un nesfârșit hal, care nu-i face nici o cinste și nu aduce cauzei publice decât rău.

Tribuna ține adecă necontentit corespondenți, cari caută în contra scripturei a slugi la doi domni, ca combatanți în două tabere. Mai »de sub cetatea lui Gelu,« mai de pe Someș, mai din Cluj — dar totdeauna din Cluj, *Tribuna* publică scrisori pline de neadevăruri, scornituri, pervertiri și fleacuri, cari ies dintr'un izvor comun cu produsele de acelaș fel ale foiișei *Elöre* din Cluj; pare că »Tribuna« anume ține să verifice zilnic sentența ce i-a fost enunțat-o »Lupta« într'un primarticol: »**A calomnia**

şi a ţese intriga aceasta este meseria Tribunei.»

Dar »Tribuna« e nu numai necorectă ci şi neconsecventă.

În nr. 170 dela 14 Aug. n. luând poziţie faţă cu Radu Cupariu Ge-deon, care scrie prin foi ungureşti articoli principiari, refuză a-i publica o rectificare, şi drept motivare zice:

»Am socotit însă că suntem scutiţi de a da loc scriselor unui om care colaborează şi la ziarele ungureşti.

Nu putem admite astfel de fiinţe *amfibiare*, cari să trăiască în două medii şi să figureze în viaţa publică a duor popoare.»

Ei bine, dar atunci de ce publică ea însăşi fără nici un control poveştile necălite ale colaboratului permanent al ziarului *Elöre*, cari nici măcar nu serveşte principiile, bune rele cum ar fi, ci tot unai scopurile sale pur personale, de a învinui pe aceia cari au trebuit să-i arete faptele la forurile de iustişie.

Nu se poate scuza *Tribuna* nici măcar cu ignoranţa, pentru că pe vremea când colaboratorul lui *Elöre* scria anonim preţinsele sale »*Oláh Kulisza titkok*« ţinea samă de ele, şi dupăce acelea şi-a pus numele pe seria de iscodiri ce a debitat, fără să reproabe, cerea şi ea, alături de colaboratorul său comun cu alui »*Elöre*« — să ne bălăbănim cu asemenea figuri în procese de presă.

Dar cum? Când e vorbă de Cluj nu mai ţine »*Tribuna*« la principiile ce şi-le statoreşte pentru Beiuş? Cum de, în aceeaşi situaţie fiind, pe cel din Beiuş îl numeşte

»fiinţa amfibiara«, ear pe cel din Cluj îl proslăveşte »cinstit şi inimos Român«? Sau nu este tot una a vota cu Bartha în Beiuş, ori cu Deák Albert în Cluj? Nu înseamnă tot una pentru un preot român, a colabora la »*Nagyvárad*« din Oradea-mare, ori la »*Elöre*« din Cluj?

— Dacă acesta nu-i hal, apoi e desigur o mare încurcătură!

»**S. I. Cathrein**«. »Telegraful Român« polemizând cu o foie ungurească asupra conceptelor de *naţiune* şi *naţionalitate*, se provoacă, drept auctoritate, ajutoare în favorul punctului nostru de vedere la un *iesuit*! Eată un fapt destul de sensaţional. Are toată dreptatea T. R. când susţine, că *naţiune* şi *naţionalitate* sunt aproape una de alta, dar nu tot aşa, când zice că aceste noţiuni se acoper. Doar înşişi autorii, la cari se provoacă, arată că noţiunile acestea nu se acoperi.

Canonicul Dr. Frind, profesor la univ. din Praga zice:

»O sumă oare care de familii şi de indivizi de o anumită origine comună, cu facultăţi proprii corporale şi spirituale, şi cu o limbă comună, ca limbă maternă, e *naţiune*.«

Ear *naţionalitatea*, zice canonicul Frind, e particularitatea poporului manifestată în originea şi limba, şi celelalte însuşiri, comune.

Cathrein, dă aceaşi definiţie, numai întors. Eată cum, după traducerea »*Tel. Român*.«

»Sub *naţionalitate* e de înţeles *întreaga particularitate* pe care o are, cu privire la corp şi spirit, o

mulțime mai mare de oameni, în urma originii comune și a dezvoltării istorice, și care deosebește mulțimea aceasta de celelalte. Individizii, cari aparțin aceleiași naționalități, *formează o națiune.*»

În original se zice astfel:

»*Nationalitas* definiiri potest: specialis corporis et animi indoles aliqui familiarum multitudini vi communis originis et historiae hereditarie propria, eamque ab omnibus aliis multitudinibus discernens. *Omnia* dein individua eiusdem nationalitatis constituunt *nationem.*« V. *Cathrein*. S. I. *Philosophia moralis*, Freiburg. 1895 p. 444.

Va să zică e mai aproape de adevăr punctul de vedere al nostru, de cât acela pe care-l ia d. e. legea despre naționalități, și usul politicei maghiare, care pe noi ne arată

tot ca naționalitate, pentru ca să ne prezinte într'o situație mai inferioară.

Dar cea ce mai voiam să relevăm e că »T. Rom.« ascunde, — cu voia sau fără voie, nu stim, faptul că să provoacă într'o chestiune națională românească la un iesuit. Aname »S. I. Cathrein«, pe care-l citează, nu este vr'un »Sever Ioan C.« ci e părintele *Victor Cathrein* S. I. adecă din »Societatea lui Isus«. Noi știm că iesuiții, ca toți filosofii creștini, sunt springinitori ai punctului nostru de vedere, întemeiat pe dreptul natural și dreptul divin, dar tocmai de aceea credem, că să cade, când îi cităm să-i cităm pe numele lor de iesuiți, ear dacă odată-i cităm în spriginul nostru, altădată să nu-i tot hulim, cum se întâmplă așa de des în ziaristica noastră — cu totul fără temei.

Chestiuni literare și culturale.

Sezon literar. — Anonymus Belae regis. — »Supplex Libellus Valachorum« și răspunsul lui Mat. Golla. — »Dracul în școală«. — Ecourile literare. — Cula românească. — Profesorul Ioan Rusu.

II.

»*Dracul în școală*« este titlul unei nuvele apărute de curând în volum frumuseț, care ori cât de senzațional ar fi ca titlu, și ori cât de actual ar fi ca dureros fapt, a trecut aproape neobservată de presa noastră și cu atât mai neobservată de publicul nostru. E foarte regretabil, că ziarele noastre cele mai multe, nu-și împlinesc datorința culturală de a releva, prin aprețieri critice, dar juste și cinstitute, apariția cărților, cari pot fi cetite.

Pe când înainte cu vre-o 4—5 ani se observau semnele unei primăveri literare și gustul de cetit cărți și reviste era

foarte dezvoltat, acum, în anii din urmă, iarăși se arată o nepăsare mare față de literatura serioasă, și afară de vr, un ziar, cei mai mulți inteligenți ai noștri nu citesc nimic, nu abonează reviste, nu cumpără cărți. Vedem că revistele literare scad și cele ce există tângesc de un timp, iar cât pentru cărți ne spun librării, cei mai competenți, că nu se cumpără mai de loc. «M'aș scutura de întreagă librăria românească, că nu mi-se plătește» — zicea un librar mare și bogat, care ține și cărți românești. »La Români numai țaranii cumpără cărți, domnii nu prea!«

Reducerea simțului pentru literatură e un rău general ce nu se poate contesta, ori cât s'ar discuta. Cauzele pot fi multe. Poate pentrucă inteligența e angajată în politică mai mult, ca înainte, deși ziarele politice se plâng și ele de nepăsare; poate că mulți sunt angajați la alte distracții, mai puțin literare, cum sunt cărțile cele 32 și potațiile împreunate cu ele, foarte obicinuite prin centrele noastre mai mici; poate că mulți din inteligența noastră cetesc cărți și reviste ungurești, ceea ce se observă; poate vor fi și alte cauze, ear printre acestea una e sigură: ziarele noastre nu dau destulă atențiune chestiunilor culturale și în deosebi nu fac convenita aprețiere cărților, ce li-se trimit, unele nici nu înregistrează măcar apariția cărților ce le primesc, și pe cari le primesc cu acest elementar obligament, să le anunțe că au apărut.

Pe lângă aceste pricini generale, vor mai fi fost și unele speciale, cari au făcut să să treacă așa ușor peste apariția acestei cărți, ce merită să fie relevată, măcar pentru actualitatea luptei ce s'a desfășurat la noi în jurul școalelor, luptă, care face cuprinsul, problema, nuvelei lui Bollanden. D-l Aug. Paul, traducătorul acestei scrieri, a fost până mai ieri alaltă ieri un distins membru al corpului publiciștilor români. Mulți ani primcolaborator la »Gazeta Transilvaniei«, apoi redactor șef al »Luptei« la începutul ei promițător, ar fi meritat, credem, atâta atențiune din partea foștilor săi colegi, ca scrierea »Dracul în școală« să fie relevată, în aceste vremuri, când și la noi lupta cea mare ce o poartă politicianii în for, s'a vărât și în școală, și într'un chip foarte asemănător; căci scenele ce le povestește Bolanden, autorul, în nemțește, s'ar putea foarte ușor întâmpla și la noi, sub ochii noștri, sau poate s'au întâmplat și până acum. Au doară »a pismei răutate și oarba ueunire« a poetului se potrivește și la purtătorii condeiului, cari sunt chemați, ca tocmai aceasta pacoste de veacuri să o estirpeze din mijlocul poporului, ai cărui conducători intelectuali ar fi să fie?

Lăsăm întrebarea încurcată și trecem la obiect. Bolanden; desigur nu este un scriitor de mare talent literar, dar este un mare propagator al unor idei bune, idei cari sunt pentru noi mântuitoare. El a scris romane și nuvele cu tendințe, dar tendințele acestea — validitatea în viață a ideilor creștine, — le-a slugit, în toate scrierile sale, cu istețiune literară și cu zelul apostolic al unui preot, care apără cu credință și convingere doctrina și organizația bisericeii sale. Calitățile, ca și scăderile lui literare se văd și în aceasta scriere, poate cea mai estinsă dintre scrierile traduse și românește ale autorului.

Lupta ce se zugrăvește în aceasta nuvelă este lupta culturală pentru școală; lupta bisericeii cu francmasoneria, lupta dintre învățătorii confesionali și cei de stat, luptă, ce la noi abia acum se va începe. Eată de ce zicem, că scrierea este actuală. Lupta aceasta ne ieste arătată cum curge într'un sat — Schwanheim — care are un preot harnic și doi învățători foarte buni. Unul sermanul, cade prigonit de inspectorul de stat; e trimis la pensie, și înlocuit cu un francmason, ear colegul său, permutat cu un jidan. Pustiirea ce o fac aceștia în satul cu țerani cinstiți, în curs de câțiva ani, ni-se zugrăvește pe larg, prin întâmplări caracteristice, ce se espun: generațiile ce se ridică sunt corupte; se fac scandale în sat, furturi, stricăciuni, ce nu se obicinuiu mai înainte. Desperarea bătrânilor e la culme. Dar atunci vine și îndreptarea. Fiul bătrânului învățător pensionat, care altfel avea aspirații mai înalte, la insistențele consătenilor se face însuși învățător, și el având o pregătire superioară chiar cerințelor legii, dar în acelaș timp având și spiritul bun al tatălui său, religiozitatea, respectul țaranilor, iubirea lor, — ajunge însuși directorul școllei din satul său, și îl mântuește de toată năpasta francmasonului și jidanului, care-l tulburaseră vr'o 5 ani.

Nuvela se cetește plăcut; frunțașii nostri dela sate, cărturari, învățători, proprietari, ar avea o lectură folositoare și bună în aceasta carte, care este frumos tipărită, în tipografia din Blaj (225 pag.) și costă numai 1 cor. 50 fil.

Ecouri literare.

— În »Unirea« dela 24 August n. cetim următoarele:

»Predicele lui Petru Maior«. Un cuvânt la adevăr! lubitul de muncă, harnicul și neobositul plugar în înțelenitul agru al literaturii noastre bisericești, d-l Dr. Dăianu, paroch și protopop al Clujului, a edat între altele și predicele lui P. Maior.

Când am aflat prima dată despre apariția lor în noua ediție nu mult m'am interesat de ele și nici din curiozitate nu mi-am propus a le procura. Mi-am zis în mine: vor fi niște *predici vechi*, scrise într'o limbă greoaie, plină de termini și cuvinte străine, și astfel ceva frumseță nu poate fi în ele. Totuși având ceva afaceri în Cluj mi-am cumpărat și predicele susnumite.

Era tocmai înaintea postului mare. Și curios fiind despre conținutul lor am cetit predica de pe prima Duminecă a postului și aceasta mi-a fost destul ca să mă conving despre judecata nedreaptă ce mi-am făcut-o mai înainte despre ele. Și în aceasta convingere m'au întărit și celelalte predici de cari eu nu mă pot despărți, astfel că de atunci aceste predici îmi sunt *manualul predilect din care eu mă prepar pe Dumineci și sărbători*.

Adevărurile, eventual temele acestor predici sunt desvoltate și lucrate cu atâta aparat științific, întărite cu exemple din s. scriptură și natură, cari au atâta putere convingătoare și sunt atât de potrivit aplicate, încât în fața lor întunerecul necredinței se stinge, pe cum se stinge fumul, iar inimile tari ca piatra se moaie ca și ceara în fața locului.

O curgere de idei atât de fluentă, o logică atât de sănătoasă, o compoziție atât de artistică fac ca aceste predici să fie cu drag cetite și cu încordare ascultate. Fac ca ele să fie adevărate tunuri dinaintea cărora trebuie să se prefacă în bucăți și cele mai puternice ziduri cu cari sunt împrejmuite inimile de păcate.

La o altă ediție ar trebui însă reformate unele din expresiunile nepotrivite*) azi. Dar ca aceasta dorință să se poată

*) Mărturisim, că articolul de mai sus ne-a făcut o plăcută surprindere. Se vede că adevărul răsbate. În ce privește dorința confratelui nostru pentru reformarea unor expresiuni, trebuie să observăm, că acelea sunt puține și cine învîrte aceste predici ușor le află înțelesul și le poate înlocui. Editorul a ținut anume să nu altereze nimic din textul original, ce poartă timbrul timpului său, de acum o sută de ani, și care e nu numai text de predici, ci și un monument literar, pe care îl privim cu pietate. Sunt puține cuvinte azi nefolosite, d. e. a poftori-a repeți; harmintie, o dare (bir); alseuire=însușire, și altele. Sperăm, că un studiu asupra lor vor îndrăgi și mai mult aceste opere fără păreche în literatura noastră bisericească, superioare chiar și prediceilor lui Samuil Clain. De altfel atari observări ne sunt binevenite, și colectarea cuvintelor ce nu le-ar înțelege cineva, ne-ar face un real serviciu, pentrucă ne-ar da prilejul a le explica. (Red. »Răvaşului«).

realiza e de lipsă ca veneratul cler să îmbrăţişeze cu căldură acest op, să-l cumpere, căci prin aceasta nu numai încurajează pe acest mecenat a lucra şi mai departe spre îmbogăţirea literaturii noastre bisericeşti, ci îşi câştigă un op de o valoare nepreţuită.

Ocna Dejului la 15 Aug. 1907.

Preotul Marga.

CRONICA.

— Şcoala românească gr.-cat. din Cluj se deschide la 1 Septembrie n. în noul seu local, splendid edificat şi întocmit.

— În noua şcoală vor fi doue clase, cu totul separate una pentru fetiţe, alta pentru băieţi, prevăzute cu doue puteri didactice. Inscrierile se încep la 1 Septembrie. Inaugurarea solemnă a noului edificiu şcolar se va face mai târziu.

Curatorul bisericei din Cluj se ocupă cu acvirarea unei grădini învecinate cu noua şcoală, care o va completa cu desăvârşire cum numai se poate închipui de bine.

— Pentru noua biserică română din Cluj au binevoit a mai contribui:

Nr. 406. Rachila Oltean, Cluj, 1 cor.

Nr. 407. Nicolae Mocan alui Dănilă, din Cianul-de-Câmpie, 2 cor.

— D-zeu să le resplătească!

— Despărţământul »Solnoc-Dobica« al Asociaţiunei îşi va ţinea adunarea adunrrea generală în Deş la 28 August n. 1907 după amiazi la 4 oare în sala cea mare a casei comitatului sub presiul d-lui Dr. Teodor Mihalyi, directorul despărţământului. Cu această ocaziune se arangează în favorul despărţământului cu concursul d-lui Zaharie Bârsan, al corului d-lor teologi din Gherla şi a tinerimii române din Deş şi jur

concert și teatru după cari va urma petrecere cu joc. Inceputul precis la 8 oare sara. Prețul de intrare: 3 coroane de persoană în loc de șezut și 2 coroane loc de stat. Biletele se pot procura în localitatea institutului »Someșana« la d-l secretar Ioan Moldovan și sara la cassa. DAMELE sunt rugate a se prezenta după putință în costum național, ori în toaletă simplă.

— Tinerimea română din *Zlatna* va arangia producțiune teatrală Miercuri în 28/15 Aug. a. c. în pavilionul hot. Glülck-auf din Zlatna. Venitul e merit gimnaziului din Brad. Comitetul: Iuliu M. Montani, președinte. Emanuil Beșa, v.-președinte. Iuliu V. Albini, cassar. Petru Petringenar, controlor. Partenie Duca, secretar. Program: 1. »Barbu Iăutarul«, de V. Alesandri, predată de d-l Vas. Popa. 2. »Mâța cu clopot«, comedie populară într'un act de Iosif Vulcan. Au roluri în aceasta piesă: Nicolae Petringenar, d-șoarele Elvira Giurca, Valeria Albini, d-l Aurel Albini, d-șoara Iuliana Corpade, dnii Nicolae Olariu, Nic. Petringenar sen., Petru Paul, Iuliu V. Albini jun. Ioan Petringenar, Remus Moldovan. 3: »Lupta dela Călugăreni«, poesie de Bolintinean, declamată de d-l Corneliu Beșa. 4. »Mama Anghelușa«, doftoroaie, de V. Alesandri, predată de d-șoara Agapia Olariu.

— *Necrolog*. Jalnicii Vasile Pop, cassar la »Economul«, ca soț, Ioan Pop, v.-protopop on. și soția Maria n. Baldi, ca părinți, au nemărginita durere a face cunoscut încetarea din viață a preaiubitei soții și fiică *Virginia A. Pop n. Pop* întâmplată Sâmbătă la 17 Aug. n. a. c. la oarele 5 a. m. după lungi și grele suferințe, împărtășită fiind cu sf. taine, în anul al 34-lea al vieții și al 12-lea al fericitei sale căsătorii. Rămășițele pământești ale scumpei defuncte s'au astrucat în 19 Aug. n. a. c. la 3 oare p. m. în cimiterul gr.-cat. din Gilău. Odihnească-se în pace și să-i fie memoria binecuvântată! — Inmormântarea s'a făcut cu mare pompă, în asistența unui mare și distins public în Gilău, celebrând protopopopul Dr. E. Dăianu, asistat de Emil Pop, paroch în Feneș, Eugen P. Păcurariu, capelan Cluj și Alex. Teotelecan preot în Căpușul-mic. Răposata a fost membră fundătoare a reuniunii femeilor române din Cluj și de aceea steagul auriu al »Renuniunei« a fost purtat de un june din Gilău la procesiunea înmormântării.

— *Hymen*. D-l Virgil Vlad, fiul d-lui Nic. Vlad, proprietar de farmacie în Orăștie și d-șoara Mariana Raczkövi, anunță cununia lor, care se va celebra la 2 Sept. n. 1907, oarele 4 d. a. în biserica gr.-cat. română din Orăștie.

— Comitetul parochial gr.-cat. din Săcălaia (Kis-Szék) invită la sfințirea bisericii celei noue, ce se va săvârși la 1 Sept. st. n. a. c. Din acest fericit prilej se va un prânz comun (à 3 cor. cuverta) și sara petrecere în folosul bisericii și școalei.

— Inteligența română din Borșa (Kolozs-Borsa) și jur va aranja în 28 Aug. st. n. 1907 (sf. Mărie) sub scut sigur concert împreună cu petrecere și joc. Inceputul la 7 oare sara. Venitul curat e eestinat în favorul școalei romone gr.-cat. din loc.

— † *Maria Piciu n. Mandra* după suferințe îndelungate, provăzută cu sf. taine ale muribunzițor, a încetat din viață în 16 Aug. 1907 st. n., în Năsăud, în al 65-lei an al vieții și în al 49 lea al fericitei căsătorii. A fost înmormântată după ritul bisericii gr.-cat. românești, în cimiterul gr.-cat. românesc din Năsăud în 17 Aug. 1907 st. n. la 3 oare p. m. O deplâng neconsolații: Leo Piciu, ca soț. I. Ciocan, ca ginere. Dr. Alexa David, ca fiu adoptiv.

— Tinerimea română inteligentă din Sighișoara-Cohalm și jur invită la producțiunea muzicală-teatrală ce o va aranja Miercuri în 15/28 August (în ziua de sfântă Maria) în pavilionul »Winter« din Sighișoara. Inceputul la oarele 7½ sara. În program vedem: 1. N. Ganea: Luceafărul sării, cor bărbătesc. 2. a) I. Vidu: Vino leleo, cor bărbătesc. b) G. Dima: Numai popă... cor bărbătesc. 3. A. P. Bănuțiu: Achim Filăru, monolog predat de d-l N. Suci. 4. Ionescu: Noua călugăriță, cor bărbătesc. 5. A. Popoviciu: Dorul Ardeleanului, cor bărbătesc cu solo, de tenor și bariton.

— *Necrolog.* Victor Bugner candidat de avocat și secretar al Reuniunii femeilor române din Turda după lungi și grete saferiațe și-a dat nobilul său suflet Sâmbăta în 24 Aug. st. n. la 9 oare sara în mâinile Creatorului în etate de 28 ani.

— Într-un orășel frances primăria s'a hotărit să facă din clopotele confiscate ale bisericelor o statuie lui Zola. Poate ar fi fost mai bine lui Dreyfus de a dreptul, făcând astfel și o mică economie la bronz. (»Neamul Românesc«).

— *Intre negrii din Africa de sud* se lățește civilizațiunea europeană. Germania lucră într'acolo să atragă pe negrii locuitori ai coloniilor sale. A făcut căi ferate, pe cari circulă renuri de construcțiua cea mai modernă. Comercianții europtenii fac pe ușor ori ce transacțiuni cu negrii. Cu câte o batistă pistriță cumpără de multe ori lucruri de mare preț. Cu mare plăcere lucră acum fetele la mașina de cusut, de care odată purtau mare frică pentru zuruitul ei. Nu se pot ținea

nici de aparatul fotografic, despre care socoteau mai de mult că vor să-i împuște pe ei, când îi așezară în fața obiectului. Cu încetul străbat în toate colțurile lumii progresele culturale, europene și cu înlesnirea comunicației și propoveduitorii legii lui Christos își împlinesc cu mai mare izbândă lucrările lor.

Cărți — Reviste Ziare. —

— *»Dracul în școală«* din Franția își arată unghiile. Într'un liceu la examenul de bacalaureat scripturistic candidații s'au prezentat înarmați cu revolvere. După ce li-s'a spus tesele, s'au așezat la loc și fiecare și-a pus pistolul încărcat pe bancă, fizând în mod provocător profesorii, cari supravegheiau lz scripturistică. În chipul acesta au putut descrie temele lucrate acasă și aduse în buzunare și să facă un examen strălucit. Se spune, că vor nimici examenul. Oare avea-vor cutezanță profesorii înfricați s'o facă aceasta? (*»La Croix«* 31 Iulie a. c.).

— *»Telegraful Român«* (nr. 83) publică în traducere românească întreg noul *»Sylabus«*, ca să știe și cetitorii săi *»ce află de condamnat biserica catolică prin suprema ei autoritate«*.

— *Noua lege școlară*. În tipografia diecesană din Arad s'a pus sub tipar: *»Legea școlară«* referitoare la relațiunile de drept ale școalelor pop; elementare nesuținute de stat și la competențele învățătorilor comunali și confesionali, precum și îndrumarea ministrului de culte și instrucțiune publică referitoare la aplicarea și executarea acestei legi. Această lege și îndrumare apare tradusă în limba română. Fiecare ș. din îndrumare e urmat de esplicările necesar ii. Prețului unui exemplar 2 coroane. E de dorit ca comanda să se facă numai decât și anume cu trimiterea banilor înainte la adresa: *»Tipografia diecesană în Arad«*, căci prin trimiterea cu rambursă, se urcă spesele postale.

— *Suveniri de călătorie în România*, de Ioan Baci, preotul Șoimușului. E o broșurică de 26 pag. mici; nu prea zintă vre-o valoare literară, dar autorul, om isteț din fire, a știut să-i dea o notă, prin care se impune. Broșura scoate la iveală o figură nobilă, *»un suflet bun«*, cum îi zice autorul, pe d-l G. Boambă, despre care aflăm multe bune și frumoase. D-sa a dat d-lui Baciu prilejul călătoriei, ce o povestește și drept recunoștință declară, că venitul curat al broșurei (costă 20 fil.) îl va depune la o bancă spre a crea un fond, din care

să fie ajutorat câte un tânăr spre a face o călătorie în România. Eată prețul cărțiței.

— »Sămănătorul« nr. 29. publică un răspuns cuminte la adresa »Luceafărului« sub titlu »Nu putem aproba« D-l Ioan Scurtu spune dintr'un incident, pe care l'am trecut cu vederea, adevăruri de valoare generală.

— »Convorbiri literare« nr. 7 din anul al 41-lea, printre alți articoli importanți aduce și un răspuns al d-lui Al. Țigara-Samurcaș, la articoli anteriori (nr.ii 5—6) ai d-lui Teohari Antonescu: *Culele sunt sau nu naționale*. Preocupați și noi de aceasta chestiune, deși nu avem loc în acest nr. pentru articolul despre »Cula românească«, vom adapta și răspunsul d-lui Țigara-Sarmucaș, în articolul nostru ce va apărea în nrul procsim. Chestiunea culei românești e vrednică de atențiunea tuturor, cari ar putea spune un cuvânt la ea.

— Am primit raportul despre școala de fete din Beiuș, redactat de directorul Vas. Ștefanica. Vom da samă de el.

— »Viața și faptele lui Ioan Pipoș« de un profesor poate fi o »pagină luminoasă« pentru răposatul comite suprem al Zărandului, dar nu e lipsită de parțialitate în dauna adevărului și a vredniciei lui Amos Frâncu sen. și Iosif Hodoș.

— »Ramuri« din Craiova (nr. 7—8) se prezintă bine. Se disting versurile de A. Mândru, Vulovici, Soricu. O delicată alusiune, discretă, la starea tristă a țărâtimei în »Secetă« de E. Farago. Buni articoli sunt cei ai d-lui D. Tomescu, asupra actualității literaturii noastre și asupra scrierii lui I. Boteni. »Casa din Muscel«.

MAI NOU

Stefan cavaler Havași pentru școală.

Marele filantrop român din Cluj, întemeietorul bisericeii celei noue din capitala vechiului Ardeal d-l Stefan cav. Havași Oășanu a mai adaus o faptă frumoasă la salba binefacerilor sale, care l'au pus în șirul bărbaților mari.

Înțelegând despre gândul curatoratului din Cluj de a cumpăra grădina învecinată cu biserica cea veche, lângă care să ridică școala cea nouă, bunul Român și evlaviosul creștin a oferit din partea sa suma de 10.000, zece *mii coroane*, cu

dorința ca ceilalți buni creștini din Cluj și din jur, din apropiere și din depărtare, să facă de restul prețului. Grădina din vorbă, o achiziție prețioasă pentru biserică, costă 20.000 cor.

Fapta aceasta a d-lui Stefan cav. Havași a avut și până acum imitatori.

Sau aflat îndată inimi generoase cari au mai subscris peste 3000 cor. Lista este deschisă, și se speră că toți bărbații înzestrați de D-zeu cu avere și bună simțire pentru cauza culturii, vor alerga cu spigii lor puternic spre a săvârși o nouă operă culturală în Cluj.

În numărul viitor vom da seamă mai de aproape.

Predicile lui Petru Maior

pe Dumineci și sărbători

— legate la olaltă, vol. I—II, în pânză și piele —

Prețul 7 cor. + 30 fil. porto.

Volumul al III. îl fac »Propovedaniile« care se vinde separat.

A se adresa la »Răvaşul«, Cluj, Jókai u. 6.

Atelier românesc de croitorie în Cluj.

M. RADU

Atelier de croitorie modernă.

— Stofe englezești și indigene. —

Serviciu culant, prompt, și prețuri convenabile.

Adresa: M. Radu, Cluj (Kolozsvár) Jókai u. 11.

👉 Vis-à-vis de casa parochială gr.-cat română. 👈

La Tipografia „Carmen“

în Cluj=Kolozsvár

se pot comanda stampilele următoare:

Stampile de Cautschuk (simple în formă ovală fără nici o decorare, Stampile moderne cu decorații frumoase, Stampile provăzute cu insigniile industriale corespunzătoare, Stampile în formă rotundă în cele mai diferite mărimi, Stampile în formă ovală cu diferite decorații pe margini, Stampile pentru comercianți, cari se folosesc la Ambalaje și pentru imprimarea de mustre, Stampile pentru diferite Atestate. Diferite stamp. în formă ovală, Stampile, cari le folosesc barbierii la bilete de abonament, Stampile în formă de Bilete de vizită, Stampile pentru anulare, Stampile pentru cărți de vedere, (Ansichtskarten), Stampile în formă de facsimile, Stampile cu datul, Stampile cu portretul (se vor pregăti după trimiterea fotografiei originale, în mărime după plac, prețul 13 K). Perine pentru farba de stampile în diferite mărimi. Cele mai diferite Stampile pentru comercianți, Stampile pentru militari. — Prețurile: 1 Cor. 20 fil., 1'60, 2'—, 2'40, 2'80 3.—, 3'40, 3'60, 3'80, 4'—, 5'—, 6'—, pentru perină de farbă, cassetă și farbă, se socotește de fiecare stampilă 80 fil. — 1'20. — Perinele la stampile de mărimi extraordinare 2 K. — 3 K.

Vignete (cari se folosesc la epistole și pachete): Marce executate în culoare negru-galben, Marce în formă ovală, rotundă ovală, din hârtie de metal, pentru însemnarea sticlelor de dulceață, marce cu imitație de bronz, marce de doliu, vignete cu text litografat, La dorință se pot pregăti vignete albe sau colorate fără nici un text. Prețurile: 1000 expl. K. 2'40, 2'60, 3'—, 3'20, 4'—, 4'60, 4'80, 5'—, 6'—.

Modele de marcare pentru albituri de dame. Prețurile: 20 fil., 40, 60, 70, 80, 90, 1'—, 1'20, 1'80, 2'— de bucată.

Stampile în formă de Medaillon dela 2 K. — 4 Kor.

Stampile automate și în formă de orologiu dela 2'40 — 6 Kor

Stampile în formă de Crayon (2 K. 80 — 3 K. 20.) Stampile » » » penițel (cu 2 tășuri și stampilă) aparat automat K. 6. — K. 7. —

Stampile în formă de portemonaies K. 5'60

» » » » tabacheră » 2'40

» » » » chibritelniță » 4'—

Automate Duplex (3.60. — 4. —)

Stampile pentru paginat și numerotat (mărimea cifrelor 4 mm. până la 9 mm.) 24. — K. — 68 Kor.

Ținător de stampile (nickelat și foarte bine construit) K. 5.— Kor. 14.—

Presă de copiat (din material solid și foarte tare) K. 30.— cărți de copiat (500 foi) K. 2·40; 1000 foi K. 4. —

Cumpănă americană patentată (arată precis fiecare gram dela 50 — 250 gr. K. 3. — 8. —

Aparat pentru udarea marcelor K. 2·80

Acățător de părete (pentru epistole, jurnale, titlurile etc.) dela 35 fil. — 10 buc. K. 3.—, 50 buc. 12 K.

Hectograph (aparat de multiplicare)

In mărime de 8° 18—28 cm. K. 5·60

» » de 4° 24—33 » » 9.—

folio 24—38 » » 10.—

Doppelfolio 38—48 » » 18.—

Masse pentru hectograph pro Kilo I-a K. 3·20

Aparate pentru topirea masei K. 4.—

Cerneală pentru hectograph (violet, vânătă, verde, roșie) 50 ilf.

» » » (neagră) 80 »

Pressă pentru găurit cu pârghie întrebuințată la cupoane și bilete de prezentă (50 buc. se pot deodată găuri) Prețul: Kor. 24 — 44 —

Pressă mică de mână K. 8.— K. 11.—

Stampile de mână cu datul complet pe 10 ani Kor. 9·50

Firme de ușe:

Zinc K. 2.—

Messing » 4.—

Email » 4.—

Porzellan K. 3.—

Gravat din Messing » 3·60